

KeTJA

KENNISWERKPLAATS
TRANSFORMATIE
JEUGD AMSTERDAM

WAT WERKT IN DE TRANSITIE VAN EEN ONDERWIJS-ZORGARRANGEMENT NAAR EEN (REGULIERE) VO SCHOOL?

Onderzoek uitgevoerd door Altra Onderwijs & Jeugdhulp en het Verwey-Jonker Instituut

Altra Onderwijs & Jeugdhulp:

Sanne Pronk
Carolien Veldkamp
Lynn van Schie

Verwey Jonker Instituut:

Hèlen Heskes

September, 2018

1. Inleiding

Wanneer leerlingen een onderwijs- en ondersteuningsbehoefte hebben waar regulier of speciaal onderwijs niet alleen in kunnen voorzien, kunnen leerlingen (tijdelijk) geplaatst worden in een onderwijs-zorgarrangement. Een onderwijs-zorgarrangement is een integrale samenwerking rondom kind en ouders tussen onderwijs, jeugdhulp en/of zorg. Het doel is een in samenspraak vastgesteld ontwikkelingsperspectief, inclusief het bevorderen van de schoolloopbaan van de leerling, via een integrale aanpak op school, thuis en in hun vrije tijd¹.

School2Care van Altra Onderwijs & Jeugdhulp is zo'n onderwijs-zorgarrangement. Het richt zich op jongeren van 12 tot en met 17 jaar met dusdanige meervoudige problematiek dat zij de aansluiting met het (voortgezet) onderwijs verliezen. Er kan sprake zijn van ernstige gedragsproblemen zoals grensoverschrijdend en risicovol gedrag, niet accepteren van gezag, of gebrek aan sociale vaardigheden. Het kan ook gaan om sociaal kwetsbare jongeren, die bijvoorbeeld kenmerken van autisme vertonen. Naast de persoonlijke problematiek hebben de jongeren problemen in de thuissituatie (overbelasting en gebrekkige opvoedvaardigheden bij ouders) en de omgeving (gebrekkig sociaal netwerk, geen baantje of een maatschappelijk geaccepteerde sport/hobby). Daardoor dreigt verdere maatschappelijke uitval, en overlast gevend en delinquent gedrag.

Deze meervoudige problematiek leidt tot een impasse in zorg en onderwijs. Scholen lukt het door de ernstige gedragsproblemen niet om jongeren op school te houden. Hulpverlening is niet effectief doordat de jongere geen vaste dagbesteding heeft. Wisselen van school helpt niet, door de veelheid en ernst van de problematiek. School2Care biedt deze jongeren een alternatief waarbij zij thuis kunnen blijven wonen, in plaats van in een residentiële of justitiële voorziening. Ze worden op alle leefgebieden intensief ondersteund². School2Care is een structurele voorziening in het bovenscholse aanbod van voortgezet onderwijs in Amsterdam.

Het belangrijkste doel van School2Care is dat deze jongeren gezien worden en weer op het juiste spoor gebracht worden, zodat ze hun startkwalificatie kunnen halen en/of een plekje op de arbeidsmarkt vinden. Ze krijgen van 8 uur 's ochtends tot 8 uur 's avonds een integraal programma aangeboden dat bestaat uit onderwijs, talentontwikkeling, therapie, samen koken en eten en samenleven. De jongeren worden intensief begeleid door een coach, die samen met de jongere een plan van aanpak opstelt, de jongere ondersteunt bij het behalen van de doelen, het contact met het netwerk van de jongere onderhoudt (familie, sportclub, etc.), de jongere helpt op alle leefgebieden (bijvoorbeeld helpen bij het zoeken van een baantje of sportclub of meegaan naar de rechtbank).

Naarmate het beter met hen gaat, ondernemen de jongeren steeds meer activiteiten (werk, hobby) in hun eigen omgeving en worden de dagen op school korter, totdat ze uitstromen naar een (reguliere) vervolgschool, waar ze hun schoolloopbaan vervolgen. Daar blijven ze nog een tijdje de ondersteuning ontvangen die ze nodig hebben. Zo wordt hun verbinding met school en maatschappij hersteld³. De trajectduur varieert van iets meer dan een maand tot ongeveer twee jaar, gemiddeld ongeveer acht maanden⁹.

2. Probleemstelling, doelstelling, resultaat en vraagstelling

2.1 Probleemstelling

In de meeste recente cijfers van School2Care Amsterdam is zichtbaar dat leerlingen na School2Care niet vaak naar regulier voortgezet onderwijs (VO) doorstromen. In 2017 stroomde bijna de helft van de leerlingen door naar het MBO en een fors gedeelte (16%) naar het speciaal onderwijs (VSO). Slechts 2% van de leerlingen stroomde uit naar het regulier VO. Deze signalen komen ook van het onderwijs in JeugdzorgPlus voorziening de Koppeling in Amsterdam.

Het jaarverslag van School2Care uit 2017 geeft verschillende verklaringen voor deze lage uitstroom naar het regulier VO.

Verklaringen lage uitstroom naar regulier VO volgens het inhoudelijk jaarverslag School2Care⁹:

- *Toename instroom vanuit het VSO en gesloten / besloten setting.*
- *Leerlingen kunnen bij School2Care MBO niveau 1 halen (hiervoor is geen diploma vanuit het regulier voortgezet onderwijs nodig). Vanuit daar kunnen ze doorstromen naar MBO niveau 2.*
- *Goede samenwerking met ROC's.*
- *Gemiddelde leeftijd van de leerlingen (14/15 jaar) en gemiddelde verblijfsduur (8 maanden).*
- *Programma van toetsen en afsluiting (PTA) vanaf 3^e onderwijsjaar maakt terugplaatsing op een VMBO lastig.*
- *Gedragsproblemen en onderwijsachterstanden leerlingen.*

Ondanks dat medewerkers, leerlingen en ouders van School2Care uitstroom naar MBO en VSO ook als positief zien, blijft het voor hen van belang om met het Samenwerkingsverband en de VO scholen naar mogelijkheden te zoeken om zo ook de kans op positieve uitstroom naar het VO te vergroten⁹. Het niet terugkeren naar het VO betekent namelijk veelal het niet behalen van een VO diploma en voor sommige leerlingen afstroom wat betreft onderwijsniveau, en dat wil School2Care voorkomen. Dit onderzoek beoogt bij te dragen aan manieren om de positieve uitstroom naar VO te vergroten.

2.2 KeTJA portaalvraag

Naar aanleiding van de jaarcijfers van 2017 heeft School2Care Amsterdam bij het kennisportaal van Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam (KeTJA) de vraag gesteld of onderzocht kan worden wat succesfactoren zijn bij de transitie van leerlingen naar het regulier onderwijs. KeTJA is een subprogramma binnen het Netwerk Effectieve Jeugdinstel Amsterdam (NEJA) en wordt financieel ondersteund door de Gemeente Amsterdam en ZonMw. Na een vraagverhelderingsgesprek heeft KeTJA besloten deze vraag relevant genoeg te vinden voor het Amsterdamse stelsel waardoor een kleine subsidie beschikbaar is gesteld voor de beantwoording van deze vraag. Vanuit KeTJA zijn Altra Onderwijs & Jeugdhulp en het Verwey-Jonker Instituut gevraagd dit onderzoek gezamenlijk uit te voeren.

2.3 Doel en resultaat van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich op de werkzame elementen bij de transitie van een onderwijszorgarrangement naar een (reguliere) VO school en de toepassing en de toepasbaarheid van deze werkzame elementen in de Amsterdamse praktijk. Resultaat van het onderzoek zijn aanbevelingen die

zich richten op het voor het vergroten van de positieve doorstroom na School2Care in Amsterdam. De aanbevelingen zijn ook relevant voor andere onderwijs-zorgprogramma's en VO scholen in Amsterdam én daarbuiten. Denk aan programma's als Transferium en de Koppeling. Daarnaast zijn de aanbevelingen relevant voor samenwerkingsverbanden en gemeenten, omdat het gaat over het inrichten van doorlopende lijnen in onderwijs en zorg.

De aanbevelingen dragen bij aan het doel om de positieve doorstroom na tijdelijke programma's als School2Care en de Koppeling te vergroten, zodat jongeren op een passende onderwijsplek kunnen werken aan hun diploma en toekomst.

2.4 Vraagstelling

Er zijn diverse handleidingen over doorlopende onderwijstrajecten voor, tijdens en na residentiële zorg, gesloten zorg en jeugddetentie geschreven. De vraag is of de succesfactoren die hierin genoemd worden in de (Amsterdamse) praktijk benut worden en/of voor de praktijk toepasbaar zijn.

De vragen die in dit onderzoek centraal staan:

- **Wat werkt bij de transitie van een intensief onderwijs-zorgarrangement naar het (reguliere) VO?**
- **Hoe gaat deze transitie in de (Amsterdamse) praktijk?**
- **Zijn de succesfactoren voor deze transitie in de (Amsterdamse) praktijk toepasbaar?**

** Voor de leesbaarheid is er in dit verslag voor gekozen om in de mannelijke vorm te schrijven. Daar waar hij of hem staat kunt u ook zij of haar lezen.*

** Bronvermeldingen staan in eindnoten weergegeven.*

3. Onderzoeksopzet

Literatuur

Dit verslag gaat in op werkzame elementen bij de transitie van een onderwijs-zorgarrangement naar het (regulier) VO. Eerst is literatuur gebundeld over uitstroom na een onderwijs-zorgarrangement. Hierbij is met name literatuur over de uitstroom na JeugdzorgPlus meegenomen. In aanpak en doelgroep zijn School2Care en JeugdzorgPlus vergelijkbaar: het betreft intensieve, kortdurende trajecten van zorg en onderwijs. Een belangrijk verschil is dat jongeren uit de JeugdzorgPlus regelmatig een vervolgplek krijgen in een open residentiële setting. Als gevolg van (onder andere) wachtlijsten is vaak tot laat in het traject onduidelijk wat de vervolgplek zal zijn, wat ook gevolgen heeft voor de aansluiting op het onderwijs¹⁸. Voor jongeren die de JeugdzorgPlus verlaten is dit een extra complicerende factor. Bij School2Care verblijven de jongeren thuis, ook na beëindiging van het traject blijft dit de bedoeling. Verder is ook literatuur over de uitstroom naar MBO scholen meegenomen, omdat positieve elementen hieruit mogelijk ook toepasbaar zijn voor de samenwerking met het VO. Tot slot is gebruik gemaakt van een studie naar de schoolloopbaan van jongeren die Rebound onderwijs hebben gevolgd¹⁷.

Focusgroep met het Jeugdplatform

Vervolgens is een focusgroep over dit onderwerp gehouden met jongeren en ouders van het Jeugdplatform Amsterdam. Doel van de focusgroep was van de doelgroep zelf te horen wat belangrijk is in de transitie van een onderwijs-zorgarrangement naar een (reguliere) VO school.

Interviews met stakeholders

Op basis van de bevindingen zijn verschillende stakeholders geïnterviewd om de succesfactoren en knelpunten verder te onderzoeken en te onderzoeken of deze in de (Amsterdamse) praktijk worden benut en/of toepasbaar zijn. Hiervoor is ook gesproken met stakeholders uit Rotterdam, om zo ook in een andere regio succesfactoren en knelpunten op te halen. In totaal zijn vijftien mensen geïnterviewd in (groeps)interviews:

- Een jongere die van School2Care Amsterdam naar regulier VO is uitgestroomd (de overgang is niet geslaagd waardoor hij opnieuw op School2Care is geplaatst)
- De directeur, zorgcoördinator en intern begeleider van School2Care Amsterdam
- De zorgcoördinator en een docent van JeugdzorgPlus voorziening de Koppeling Amsterdam
- De directeur-bestuurder van Samenwerkingsverband VO Amsterdam-Diemen met de voorzitter van de toelatingsadviescommissie en een consulent van het onderwijsschakelloket
- De zorgcoördinator van de Apollo, een reguliere VO school in Amsterdam (zorglocatie; LWOO beschikking of extra ondersteuning nodig alvorens toelating)
- De projectleider, gedragswetenschapper en onderwijsintercedent van School2Care Rotterdam
- Een consulent Koersloket van Samenwerkingsverband KoersVO regio Rotterdam

Dit is geen uitputtende lijst van stakeholders. Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om nog meer jongeren en ouders te spreken. Zowel jongeren bij wie de transitie naar regulier VO geslaagd is, als jongeren bij wie deze transitie niet geslaagd is. Ook zouden meerdere VO scholen (ook niet-zorglocaties) en perspectieven vanuit de jeugdzorg en het gerechtelijk kader (denk aan jeugdbeschermers of rechters) meegenomen kunnen worden.

4. Bevindingen uit de literatuurstudie, focusgroep en interviews

In de literatuurstudie, focusgroep en interviews vinden we werkzame elementen terug in de transitie van een onderwijs-zorgarrangement naar een (reguliere) VO school. In dit hoofdstuk beschrijven we deze werkzame elementen. We besteden ook aandacht aan belemmerende factoren, vanuit het idee dat deze belemmeringen ook weer aanknopingspunten bieden voor verbetering. Eerst beschrijven we de factoren die op overkoepelend niveau (tijdens het gehele traject) van belang zijn. Daarna bespreken we per fase welke factoren van belang zijn. We delen het traject van de jongere op in vier fases: overgang naar het onderwijs-zorgarrangement, tijdens het onderwijs-zorgarrangement, overgang naar uitstroombestemming, tijdens de uitstroombestemming.

Overzicht: Wat werkt bij de transitie van een onderwijs-zorgarrangement naar een (reguliere) VO school?			
4.1 Overkoepelend van belang			
4.1.1 Afspraken over doorlopende onderwijstrajecten			
4.1.2 Integraliteit onderwijs en zorg (bij het nemen van beslissingen) en eenduidige regie			
4.1.3 Elkaars taal spreken			
4.1.4 De jongere en ouders betrekken bij het proces			
<i>Per fase van belang</i>			
4.2 Overgang naar onderwijs-zorgarrangement	4.3 Onderwijs-zorgarrangement	4.4 Overgang naar uitstroom bestemming	4.5 Uitstroom bestemming
4.2.1 Afspraken over verantwoordelijkheden school van herkomst	4.3.1 Zo vroeg mogelijk een helder en passend perspectief	4.4.1 Moment van doorstroom strategisch kiezen	4.5.1 Ondersteuning op vervolgschool
4.2.2 Zo vroeg mogelijk duidelijkheid over terugkeer naar school van herkomst	4.3.2 Aansluiting onderwijs op vervolgschool	4.4.2 Gefaseerde overgang in samenwerking met vervolgschool	4.5.2 Nazorg aan jongere, gezin en vervolgschool
4.2.3. Goede informatieoverdracht			

4.1 Overkoepelend van belang

Overkoepelend in alle fasen van in- en uitstroom bij onderwijs-zorgarrangementen is van belang:

- 4.1.1 Afspraken over doorlopende onderwijstrajecten
- 4.1.2 Integraliteit onderwijs en zorg (bij het nemen van beslissingen) en eenduidige regie
- 4.1.3 Elkaars taal spreken
- 4.1.4 De jongere en ouders betrekken bij het proces

4.1.1 Afspraken over doorlopende onderwijstrajecten

Wat is werkzaam?

Het is belangrijk om binnen samenwerkingsverbanden goede afspraken te maken over doorlopende onderwijstrajecten en deze vast te leggen. Optimale samenwerking tussen het onderwijs in en na het onderwijs-zorgarrangement voorkomt breuken in de schoolloopbaan. Daarnaast helpt het op kwetsbare momenten de kans op schooluitval of het (opnieuw) belanden in criminaliteit te voorkomen. De wet passend onderwijs biedt hierbij mogelijkheden, onder andere doordat in het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband vastgelegd kan worden hoe tot een doorlopend onderwijstraject voor deze jongeren te komen. Voor onderwijs-zorgarrangementen die te maken hebben met meerdere samenwerkingsverbanden wordt aanbevolen te starten met het maken van afspraken binnen het samenwerkingsverband waarmee zij het meest te maken hebben⁴.

Voorbeelden van afspraken op bestuurlijk niveau die in de literatuur worden genoemd zijn (hetzij in een bestuurlijk convenant, hetzij in het ondersteuningsplan):

- Afspraken over de terug- en overplaatsing van leerlingen van het (V)SO naar het regulier onderwijs¹¹.
- De afspraak dat de school van herkomst de leerling gedurende plaatsing in het onderwijs-zorgarrangement alsnog als 'ingeschreven leerling' beschouwt (hoewel de leerling wettelijk gezien is uitgeschreven), zodat de school van herkomst verantwoordelijk blijft voor (het onderwijstraject van) de leerling¹¹.
- De afspraak dat er één contactpersoon is vanuit de gesloten instelling en één vanuit het ROC die elkaar gemakkelijk weten te vinden⁴.
- Afspraken over de uitwisseling van informatie over de jongere: basisset gegevens, onderwijskundig rapport en andere relevante informatie (bijvoorbeeld over veiligheid)¹⁰

Behalve dat het raadzaam wordt gevonden om de afspraken vast te leggen, wordt ook aanbevolen de afspraken te integreren in een PDCA-cyclus zodat ze geïntegreerd worden in de bedrijfsvoering en reflectie en evaluatie periodiek plaatsvindt¹⁰.

Hoe gaat dit in de praktijk?

In de praktijk blijkt dat er duidelijke afspraken zijn over waar de leerling ingeschreven staat. Bij School2Care Amsterdam zijn er met het Samenwerkingsverband ook duidelijke afspraken over de informatie bij aanmelding. De afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is gedurende de plaatsing zijn echter minder duidelijk, evenals afspraken over contactpersonen. Dit maakt dat er regelmatig ruis ontstaat. In de volgende paragrafen komt dit verder aan de orde.

4.1.2 Integraliteit onderwijs en zorg (bij het nemen van beslissingen) en eenduidige regie

Wat is werkzaam?

De aard en mate van de problematiek van deze jongeren uit zich op alle leefgebieden (o.a. school, gezin, contact met leeftijdgenoten en vrije tijd). Dit maakt dat een plaatsing in bijvoorbeeld de JeugdzorgPlus alleen effectief kan zijn als deze van intake tot terugplaatsing rekening houdt met al die aspecten¹⁰. Ook het rapport *Action learning* benadrukt het belang van een integrale benadering tussen zorg en onderwijs, zowel voor, tijdens als na het intensieve zorgarrangement. Niet alleen voor de jeugdige zelf maar ook met diens gezin/netwerk¹². Ook andere rapporten wijzen op het belang van een integraal arrangement (gezinsbegeleiding, arbeidsbegeleiding, schoolbegeleiding, ambulante behandeling)⁵.

Het veelal korte verblijf van een jongere in een onderwijs-zorgarrangement vraagt om snelle en doelgerichte acties met een heldere taakverdeling en duidelijkheid over verantwoordelijkheden en bevoegdheden van elke betrokkene. Eenduidige regie borgt continuïteit van zorg met een minimum aan overdrachtsmomenten en daardoor minder risico op gebrek aan motivatie en weerstand bij jeugdigen en hun ouders⁵.

In *Focus op onderwijstraject MBO* wordt in het geval van een gesloten verblijf aanbevolen de regie voor een doorlopend onderwijstraject bij het onderwijs te leggen¹⁰. Dit betekent dat het onderwijs betrokken is bij overdrachtsmomenten en afstemmingsoverleggen over een jongere. Als de regie bij het onderwijs ligt, is de kans ook groot dat ook (de mogelijkheden tot) nazorg vanuit het onderwijs aan de orde komt. Voor leerlingen waarvan wordt verwacht dat het onderwijs-zorgarrangement kortdurend zal zijn, wordt gesuggereerd dat de regie bij de school van herkomst kan blijven.

Hoe gaat dit in de praktijk?

Uit de interviews blijkt dat in de praktijk vaak weinig sprake is van een integrale onderwijs-zorg benadering of regie bij het onderwijs. Hierbij zijn wel verschillen tussen de onderwijs-zorgarrangementen. Deze paragraaf gaat achtereenvolgens in op (knelpunten / succesfactoren bij) de integrale onderwijs-zorg benadering in de praktijk bij plaatsing in de Koppeling, School2Care in Rotterdam en School2Care in Amsterdam.

Integrale onderwijs-zorgbenadering De Koppeling

Bij plaatsing in De Koppeling komt een integrale onderwijs-zorg benadering onvoldoende tot stand doordat het zorgtraject en het onderwijstraject twee gescheiden werelden blijven en er onvoldoende regie is op het geheel. De afspraken die zijn gemaakt zijn in de praktijk niet haalbaar. De volgende factoren spelen hierbij een rol:

- ***Bij de plaatsing hebben zorgfactoren de prioriteit.*** Plaatsingen in en uit de Koppeling lopen altijd via de rechter omdat hiervoor een machtiging gesloten jeugdzorg nodig is. Het moment waarop de machtiging gesloten jeugdzorg afloopt strookt vaak niet met het ritme van een schooljaar¹⁶. Bureau Jeugdzorg (tegenwoordig: gecertificeerde instellingen voor jeugdbescherming en jeugdreclassering) en kinderrechtshouders houden weinig rekening met / geven weinig prioriteit aan schooltrajecten van jongeren (bijvoorbeeld bij overplaatsing)⁶. Dit wordt ook zo ervaren door de geïnterviewde medewerkers van de Koppeling en het samenwerkingsverband. De rechter weegt het 'schoolstuk' wel mee, op basis van gegevens van jongeren, ouders en jeugdbescherming, maar de machtiging wordt vaak afgegeven op basis van het 'zorgstuk': de jongere moet even weg uit de

maatschappij. De geïnterviewden geven hierbij aan dat zij ook niet op de stoel van de rechter kunnen of willen gaan zitten in het geval van een ingrijpende (en kostbare) maatregel zoals een uithuisplaatsing, maar dat het wel wenselijk zou zijn als er meer rekening wordt gehouden met het schooltraject.

- **Het onderwijs moet hierdoor na de plaatsing geregeld worden.** Het Samenwerkingsverband heeft geen rol bij de plaatsingen in de Koppeling. Hierdoor krijgt de Koppeling vaak een mager onderwijsdossier mee. De Koppeling betreft het Samenwerkingsverband wel voor advies of hulp, maar de leerling is dan al geplaatst en de overdracht van leerlinggegevens van de school van herkomst gaat dan vaak moeilijk. Dit komt ook doordat de school van herkomst vaak nog niet eens weet dat een leerling geplaatst is, omdat deze al langere tijd niet naar school is gegaan. Volgens de medewerkers van de Koppeling weet de jeugdbescherming dan wel van de plaatsing, maar licht deze de school van herkomst niet altijd in. Zij zijn in de beleving van de geïnterviewde medewerkers van de Koppeling voornamelijk gericht op veiligheid thuis en op straat, en minder op school. *(In het huidige onderzoek is het perspectief van jeugdbeschermers zelf niet meegenomen, zie aanbevelingen).*
- **Privacy is een knelpunt.** De medewerkers van de Koppeling geven aan dat onder andere de privacywetgeving de overdracht van leerlinggegevens soms lastig maakt.
- **Ook bij uitstroom zijn zorgfactoren doorslaggevend.** Ook bij uitstroom uit de Koppeling worden problemen ervaren. Leerlingen worden uitgeplaatst op het moment dat hun maatregel afloopt (door de rechter besloten). Hierbij is het voor de Koppeling niet mogelijk om de jongeren op een moment te laten uitstromen dat voor het onderwijs/leerproces van de jongere geschikt zou zijn. Hierdoor moeten jongeren soms aan het einde van het jaar ergens instromen, wat niet wenselijk is. Het is nog lastiger om op tijd een geschikte school te vinden als het lang onduidelijk is waar de jongere gaat wonen na uitstroom. Het gevolg is dat jongeren soms (voor langere periode) geen zinvolle dagbesteding hebben.
- **De afspraken zijn in de praktijk niet haalbaar.** In maart 2017 is in de werkgroep *Samenwerking onderwijs in geslotenheid en residentiële instellingen en samenwerkingsverbanden PO en VO* de afspraak gemaakt dat elke leerling die uitstroomt naar het VO gemeld wordt bij het samenwerkingsverband¹⁴. Gezamenlijk moet dan worden vastgesteld welk perspectief er op schoolplaatsing is en welke rollen en taken er voor het samenwerkingsverband en de instellingsschool zijn weggelegd. In de interviews blijkt echter dat het Samenwerkingsverband niet structureel betrokken is bij de leerlingen uit de Koppeling. Zij worden betrokken wanneer (door)plaatsingen stroef lopen of als er een toelaatbaarheidsverklaring moet worden aangevraagd en denken dan mee over de vervolgschool. De medewerkers van de Koppeling geven aan met wel tien samenwerkingsverbanden te maken te hebben, waardoor het niet haalbaar is hen overal bij te betrekken.
- **Er is geen gestandaardiseerde werkwijze voor wat betreft regievoering.** Voor jongeren die een justitiële jeugdinrichting (JJI) verlaten is integraliteit, tenminste van zorg, geregeld via een trajectberaad. Aan dit trajectberaad nemen de Raad voor de Kinderbescherming, de JJI, de Jeugdreclassering en de gemeente waar de jongere gaat wonen deel. Er vindt inhoudelijke en procedurele afstemming plaats en deelnemende partijen maken afspraken over de taakverdeling⁷. Deelname van medewerkers uit het onderwijs en/of leerplichtambtenaren wordt wenselijk gevonden^{11,10}. Hoe dit daadwerkelijk in de praktijk gaat is binnen het huidige onderzoek niet meegenomen. Voor de JeugdzorgPlus bestaat een dergelijke gestandaardiseerde werkwijze voor wat betreft regievoering, zoals een trajectberaad, (nog) niet⁸. Gemeenten en netwerkpartners

moeten hier samen invulling aan geven. De afspraken hierover verschillen per gemeente. De Koppeling probeert er wel voor te zorgen dat scholen naar hen komen voor een overdracht of voor een afsluitend gesprek met de leerling en ouders, maar dat is in de praktijk vaak lastig voor elkaar te krijgen.

Integrale onderwijs-zorgbenadering School2Care Rotterdam

Het Samenwerkingsverband is bij een groot deel van de plaatsingen van jongeren bij School2Care Rotterdam betrokken. Dit is positief voor de totstandkoming van een integrale benadering. Toch ervaart het Samenwerkingsverband hierbij verschillende problemen:

- **De weg naar plaatsing bij School2Care Rotterdam is lang.** Bij School2Care Rotterdam lopen aanmeldingen ook via de rechter, door middel van een voorwaardelijke of geschorste machtiging gesloten jeugdzorg, die de jongere dan mag invullen bij School2Care. Voor sommige jongeren wordt School2Care door het samenwerkingsverband als een passende interventie gezien, maar de rechter spreekt niet zomaar een voorwaardelijke machtiging uit. Hiervoor moeten eerst al veel interventies zijn ingezet. Soms is er op dat moment nog geen eens een jeugdbeschermer betrokken, waardoor de route naar de rechter, en daarmee naar School2Care, nog langer is.
- **De visie op het probleem verschilt tussen jeugdbescherming en onderwijs:** De jeugdbeschermers zijn volgens het Samenwerkingsverband niet altijd goed op de hoogte van hoe het op scholen en bij het Samenwerkingsverband werkt. Ook ervaren zij de problematiek van een jongere soms anders, doordat zij de jongere en zijn gedrag niet dagelijks op school meemaken of niet letterlijk ervaren dat een jongere dag na dag niet op school komt. Doordat de route via de rechter loopt zijn de jeugdbeschermers echter wel nodig om een plaatsing bij School2Care te realiseren.

Dit alles leidt ertoe dat de route naar School2Care Rotterdam ondanks grote problemen (op school) veel tijd in beslag kan nemen. Als de route te lang is terwijl het samenwerkingsverband denkt dat School2Care nodig is, dan kunnen zij voor jongeren die binnen het VSO uitvallen sinds kort wel een toelaatbaarheidsverklaring voor School2Care afgeven, wat voor deze jongeren een snellere plaatsing mogelijk maakt. Echter een plaatsing van regulier onderwijs naar School2Care is via deze route niet mogelijk. Ook is hiermee een integrale benadering tussen zorg en onderwijs nog niet gerealiseerd.

Integrale onderwijs-zorgbenadering School2Care Amsterdam

In Amsterdam is de toeleiding naar School2Care anders geregeld, namelijk niet via de rechter maar via het Samenwerkingsverband. Het Samenwerkingsverband beoordeelt op basis van het dossier en de inschatting van de aanmeldende school of School2Care inderdaad een passende optie is voor die leerling. De uiteindelijke beslissing hiervoor ligt bij de toelatings- en adviescommissie van het Samenwerkingsverband. School2Care Amsterdam ervaart de tussenkomst van het Samenwerkingsverband bij aanmeldingen als positief, onder andere doordat zij hierdoor voldoende informatie meekrijgen bij aanmeldingen. Ook lukt het hen goed om de scholen van herkomst al bij de intake te betrekken. Het lijkt alsof in deze route de focus meer ligt op het doorlopende onderwijstraject, waar dat bij plaatsingen via de rechter (de Koppeling en School2Care Rotterdam) minder het geval is. Een nadeel van het feit dat jongeren bij School2Care Amsterdam niet met een voorwaardelijke machtiging binnenkomen (en zelfs steeds vaker zonder ondertoezichtstelling of jeugdreclasseringsmaatregel) is wel dat hiermee een duidelijk dwangkader met plan inclusief voorwaarden ontbreekt, wat in het werken met deze jongeren en ouders gemist wordt doordat

jongeren hiermee minder een 'stok achter de deur' / urgentie lijken te ervaren en zich soms weigeren te conformeren aan de afspraken⁹.

Bij beide School2Care scholen is het samenwerkingsverband betrokken bij de uitstroom van de meeste leerlingen. In het geval van uitstroom naar VO worden de samenwerkingsverbanden vrijwel altijd betrokken, en bij uitstroom naar het MBO in principe niet. De School2Care scholen zijn zelf verantwoordelijk voor het vinden van een uitstroombestemming. De expertise van het samenwerkingsverband met betrekking tot vervolgscholen wordt door de medewerkers van de onderwijs-zorgarrangementen gewaardeerd. Ook betrekken zij het samenwerkingsverband als er een toelaatbaarheidsverklaring voor VSO nodig is, of als er advies nodig is over welke uitstroombestemming passend zou zijn.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om te werken vanuit een integrale benadering met heldere taakverdeling, eenduidige regie en snelle doelgerichte acties.

In de praktijk komt dit niet goed van de grond, noch bij De Koppeling, noch bij School2Care in Rotterdam, noch bij School2Care in Amsterdam. Voor de intensieve onderwijs-zorgtrajecten bestaan geen trajectberaden voor de jongeren waarin de lijnen voor de jongeren op zorg- én onderwijsdomein integraal worden uitgezet. Aan het onvoldoende tot stand komen van een integrale benadering liggen verschillende factoren ten grondslag, afhankelijk van de juridische en geografische context.

Voor School2Care in Amsterdam kunnen we vaststellen dat de regie op plaatsing en vervolgtraject grotendeels bij het Samenwerkingsverband ligt, doordat er geen rechterlijke machtiging aan de plaatsing te pas komt en steeds vaker ook geen bemoeienis van jeugdbescherming of jeugdreclassering. Dit leidt tot minder afstemmingsproblemen dan bij De Koppeling en bij School2Care in Rotterdam. Dit betekent echter ook dat structurele integrale regie op onderwijs én zorg ontbreekt en dat er geen duidelijk drang/dwangkader is.

4.1.3 Elkaars taal spreken

Wat is werkzaam?

In de interviews komt naar voren dat het voor een goede samenwerking tussen onderwijs en zorg belangrijk is dat mensen in onderwijs en zorg dezelfde taal spreken, elkaar begrijpen, informatie delen en doelen op elkaar afstemmen.

Hoe gaat dit in de praktijk?

In de praktijk blijkt dat er over en weer weinig kennis is van de wereld van de hulpverlening en de wereld van het onderwijs. Hulpverlening gaat volgens de medewerker van de Apollo (regulier voortgezet onderwijs, zorglocatie) vaak over waar gedrag vandaan komt, terwijl onderwijs vooral gaat over de lesstof en het behalen van een diploma. Schoolse vaardigheden zijn belangrijk voor de overgang naar regulier onderwijs en het halen van een diploma wordt door medewerkers uit het onderwijs gezien als het hoogst mogelijke doel. Ook de medewerkers van de Koppeling lopen er tegenaan dat medewerkers van onderwijs en de jeugdzorg elkaar vaak niet begrijpen doordat ze een andere focus hebben. Een concreet voorbeeld is dat hulpverleners niet weten dat de school dicht is in de meivakantie, omdat voor hen de hulpverlening altijd doorloopt.

Er zijn veel situaties binnen het regulier onderwijs waarin gebrek aan kennis en/of onbegrip over persoonlijke problematiek van de jongeren een rol speelt. Bijvoorbeeld dat docenten niet altijd weten of er geen rekening mee houden dat leerlingen met kenmerken van autisme uitspraken heel letterlijk kunnen nemen. Zo kan er makkelijk een negatieve dynamiek tussen leerling en docent ontstaan.

Daarnaast speelt mee dat er vaak negatieve beeldvorming is bij reguliere scholen met betrekking tot de heftigheid van de doelgroep. Verder weten reguliere scholen vaak niet bij wie ze op het onderwijs-zorgarrangement terecht kunnen met hun vragen, of ze weten überhaupt niet wat bijvoorbeeld JeugdzorgPlus precies is. Docenten weten dan ook niet wat jongeren hebben meegemaakt tijdens hun plaatsing en begrijpen minder goed wat een jongere nodig heeft. Als ze dat beter zouden weten, zouden ze mogelijk ook meer begrip kunnen opbrengen, kijken naar wat wel goed gaat en meer kansen geven. Onvoldoende informatie bemoeilijkt de communicatie tussen leerlingen, reguliere scholen en onderwijs-zorgarrangementen. Paragraaf 4.1.4. gaat nader in op het delen van informatie en wat hierin volgens de jongeren goed kan werken. Paragraaf 4.2.3. gaat in op de informatieoverdracht tussen scholen.

Het kan helpen als iemand met een zorgachtergrond op het regulier onderwijs rondloopt, zoals bijvoorbeeld een hulpverlener van ATOS (Ambulante hulp Thuis & Op School). De ATOS-hulpverlener wordt genoemd als een prettige partij binnen het regulier onderwijs, omdat deze een hulpverleningsachtergrond heeft maar ook gericht is op schoolse doelen van de leerlingen.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam wanneer mensen in onderwijs en zorg dezelfde taal spreken, elkaar begrijpen, informatie delen en doelen op elkaar afstemmen.

In de praktijk blijkt dat er over en weer weinig kennis is van de wereld van de hulpverlening en de wereld van het onderwijs. Hierdoor begrijp men elkaar niet goed en worden doelen onvoldoende op elkaar afgestemd. De hulpverlening is minder gericht op het schooltraject en de schoolse vaardigheden van leerlingen, terwijl dit door medewerkers uit het onderwijs heel belangrijk wordt gevonden.

4.1.4 De jongere en ouders betrekken bij het proces

Wat is werkzaam?

Uit de focusgroep met jongeren en ouder van het Jeugdplatform kwam duidelijk naar voren dat het betrekken van de jongeren bij de beslissingen gedurende het traject een positieve invloed heeft. Dit werd ook in enkele overige interviews genoemd. Het is voor jongeren belangrijk dat zij weten waar ze aan toe zijn en dat zij serieus worden genomen in hun wensen over hun toekomst, bijvoorbeeld in hun wens om wel of juist geen (extra) zorg te willen op hun nieuwe school. Het helpt als leerlingen merken dat er met ze wordt meegedacht en als ze uitdagingen mogen aangaan, dan pakken ze die uitdagingen ook aan. Ook afspraken naleven en heldere en snelle communicatie wordt belangrijk gevonden. Ze vinden het daarnaast belangrijk dat zij weten welke informatie over hen wordt overgedragen en met welk doel. Zij willen kunnen meekijken met het dossier en willen dat oude informatie geen rol gaat spelen in de manier waarop met hen op de nieuwe school wordt omgegaan. Een school moet er volgens de jongeren ook genoeg mee nemen als een jongere niet alles over zichzelf wil vertellen. De ouder die deelnam aan de focusgroep met het Jeugdplatform vindt het belangrijk dat ook ouders worden meegenomen in het proces en dat zij tips krijgen om de overgang soepel te laten verlopen (bijvoorbeeld in de omgang met hun kind). Ouders willen doorgaans graag het gevoel hebben dat zij bijdragen aan het welzijn van hun kind en alles wat hierom heen gebeurt. Wel wordt hierbij gezegd dat het afhangt van de ouder zelf en dat het soms ook beter kan zijn de ouders er niet (te veel) bij te betrekken.

Ook de samenwerkingsverbanden noemen een stabiele, betrokken en ondersteunende thuissituatie als een belangrijke succesfactor in het traject. Het is cruciaal dat ouders bijvoorbeeld zorgen dat hun kind op tijd naar bed gaat en dat zij hun kind motiveren om naar school te gaan in plaats van hen gemakkelijk ziek te melden.

Hoe gaat dit in de praktijk?

De jongeren van het Jeugdplatform vinden dat scholen in het algemeen teveel gericht zijn op het dossier van het kind, in plaats van op hoe het kind nu is: *“Wat je op je 12^e deed, is niet altijd meer van toepassing op hoe je nu bent”*. Echter, andersom hebben ze ook de ervaring dat docenten niet op de hoogte zijn van informatie over hen die wel van belang is. Een suggestie die de jongeren doen is een jongere zelf zijn dossier laten maken of in elk geval mee te laten kijken, voordat het naar de nieuwe school gaat. Op die manier staan de dingen die wat hen betreft (nog) relevant zijn in het dossier.

Bij School2Care worden de jongeren vanaf begin tot eind betrokken bij het proces. Ze zitten bij het intakegesprek en beslissen mee over het uitstroomperspectief en de uitstroomlocatie. De geïnterviewde jongere van School2Care heeft ook het gevoel betrokken te zijn geweest bij de keuzes over zijn vervolgscholen en is hier blij mee. Hij zegt alles samen met zijn coach en ouders te hebben besloten.

De medewerker van de Apollo geeft aan dat zij eerst met de jongere bespreken wat hij wil dat de docenten weten over hem. Dit werkt vaak goed. Ook kiezen ze er soms voor om niet alles over de jongere met elke docent te delen: *“Ik heb een leerling gehad met een heel dik dossier en daarbij heb ik ervoor gekozen om daar niks over te zeggen tegen de docenten. En die heeft nu gewoon zijn diploma gehaald. Je wil de kinderen ook niet gelijk een etiket meegeven.”*

De medewerker van de Apollo geeft aan dat er in de hulpverlening of het onderwijs niet altijd wordt geluisterd naar wat een jongere zelf wil. Jongeren kunnen zo op een verkeerde plek terecht komen of

gedemotiveerd raken omdat ze zich niet gehoord voelen. Een voorbeeld wordt gegeven van een leerling die zelf naar MBO wilde, maar toch op VMBO werd geplaatst. Deze jongere voelde zich daardoor niet gehoord en de plaatsing is dan ook niet goed verlopen.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om jongeren en ouders te betrekken bij (beslissingen gedurende) het traject.

In de praktijk worden jongeren binnen de onderwijs-zorgarrangementen over het algemeen goed betrokken bij alle fasen van een traject. Soms wordt er echter niet écht geluisterd naar wat jongeren zelf willen, bijvoorbeeld op het gebied van vervolgonderwijs. Dit is een risicofactor voor het laten slagen van het traject.

4.2 Overgang naar onderwijs-zorgarrangement

Overgang naar onderwijs-zorgarrangement	Onderwijs-zorgarrangement	Overgang naar uitstroom bestemming	Uitstroom bestemming

Bij de overgang van een school naar een onderwijs-zorgarrangement is van belang:

- 4.2.1 Afspraken over verantwoordelijkheden school van herkomst
- 4.2.2 Zo vroeg mogelijk duidelijkheid over terugkeer naar school van herkomst
- 4.2.3 Goede informatieoverdracht

4.2.1 Afspraken over verantwoordelijkheden school van herkomst

Wat is werkzaam?

Nagegaan moet worden welke bijdrage vanuit de school van herkomst geleverd kan worden aan het doorlopende traject. Hierover moeten afspraken worden gemaakt, alsmede over een soepele terugkeer na verblijf. Hiertoe zijn goede relaties en korte lijnen met de direct betrokkenen rondom de jongere van belang¹¹.

Voorbeeld van afspraken tussen de school van herkomst en het onderwijs-zorgarrangement¹⁰

- De verwachte duur van het onderwijs-zorgarrangement
- Afspraken over de overdracht van informatie over niveau, prestaties en gedrag
- De mogelijkheid om (onderdelen uit) het onderwijsprogramma (gedeeltelijk) voort te zetten tijdens het onderwijs-zorgarrangement en de betrokkenheid van de school van herkomst hierbij
- Het perspectief op terugkeer
- Eventuele afspraken (op termijn) die van belang zijn t.b.v. de voortzetting van de schoolloopbaan (zoals moment van terugkeer, vervolcontact)

Een manier om betrokkenheid van de school van herkomst te organiseren is dat de school van herkomst de leerling die het onderwijs-zorgarrangement volgt, alsnog als 'ingeschreven leerling' beschouwt (hoewel de leerling wettelijk gezien is uitgeschreven). Dit betekent dat deze school verantwoordelijk blijft voor (het onderwijstraject van) de leerling tijdens het traject. Er is sprake van een leersituatie die is uitbested. Dit maakt betrokkenheid van de school tijdens de periode van plaatsing noodzakelijk¹¹.

Met betrekking tot de 24-uurs zorg wordt gesteld dat zij zo min mogelijk levensdomeinen moeten overnemen¹². Dit houdt voor het onderwijs concreet in dat de jongeren gefaciliteerd moeten worden om (zoveel mogelijk) onderwijs te volgen op hun eigen school.

Ook in de interviews komt verantwoordelijkheidsgevoel bij de school van herkomst naar voren als een bevorderende factor voor een goede terugkeer. Vrijwel alle geïnterviewde stakeholders noemen duidelijke afspraken, een contactpersoon en veel onderling contact als werkzaam.

Hoe gaat dit in de praktijk?

Bij een inschrijving bij School2Care wordt de leerling uitgeschreven bij de school van herkomst. Deze school is dan niet meer verantwoordelijk voor het onderwijstraject en de zorgplicht ligt dan bij School2Care. Van aanmeldende scholen wordt verwacht wel betrokken te blijven, echter, de afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is zijn niet eenduidig. De school van herkomst wil vaak geen verantwoordelijkheid meer hebben voor de jongere, waarop School2Care de verantwoordelijkheid oppakt.

School2Care Rotterdam heeft een jongere ook wel eens als gastleerling ingeschreven, om zo de betrokkenheid van de school van herkomst te vergroten. Bij JeugdzorgPlus hebben de scholen van herkomst nog drie maanden na plaatsing zorgplicht. Dat helpt volgens de medewerkers van de Koppeling het verantwoordelijkheidsgevoel voor de leerling en als gevolg de betrokkenheid van de leerling te vergroten. Echter, de verantwoordelijkheid voor leerlingen lijkt niet altijd te worden gevoeld. Regelmatig zijn scholen nog niet op de hoogte van de plaatsing bij de Koppeling doordat een jongere al langere tijd thuis zit. Ook licht de jeugdbeschermer de school niet altijd (tijdig) in. Daarnaast heerst bij de medewerkers van de onderwijszorgarrangementen het gevoel dat scholen soms opgelucht zijn dat de leerling (even) weg is. Soms komen medewerkers van de school van herkomst langs, maar soms ook niet.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om goede afspraken te maken over de bijdrage van de school van herkomst aan het doorlopende traject en zo min mogelijk verantwoordelijkheid van de school van herkomst over te nemen.

In de praktijk zijn scholen die leerlingen aanmelden bij het onderwijs-zorgarrangement niet altijd betrokken tijdens het traject. Leerlingen worden na aanmelding uitgeschreven bij de school van herkomst en er zijn geen eenduidige afspraken over verantwoordelijkheden. Het gevoel heerst dat scholen soms opgelucht zijn dat deze moeilijke leerlingen (even) weg zijn. Doordat de aanmeldingen bij School2Care Amsterdam via het Samenwerkingsverband (scholen) lopen, lijkt er wel meer betrokkenheid te zijn dan wanneer plaatsingen via de rechter verlopen (zoals bij de Koppeling en School2Care Rotterdam). In dat geval zijn scholen minder betrokken en niet altijd op de hoogte van de plaatsing.

4.2.2 Zo vroeg mogelijk duidelijkheid over terugkeer naar school van herkomst

Wat is werkzaam?

In de interviews komt naar voren dat terugkeer naar de school van herkomst gewenst is, omdat dit ervoor zorgt dat het uitstroomperspectief snel bekend is en er geen nieuwe school hoeft te worden gevonden. Ook hoeven jongeren niet te wennen aan weer een nieuwe school. Jongeren geven zelf aan dat het belangrijk is dat ze weten waar ze aan toe zijn. Een verandering in perspectief later kan demotiverend werken, blijkt uit het interview met de jongere.

De onderwijs-zorgarrangementen ervaren dat de betrokkenheid van de school van herkomst ook beduidend groter is als duidelijk is dat een leerling zal terugkeren, dan wanneer duidelijk is dat deze niet zal terugkeren.

Hoe gaat dit in de praktijk?

De geïnterviewden geven aan dat terugkeer naar de school van herkomst vaak geen realistisch perspectief is. Dit hangt af van de problematiek van de jongere en hoe de school van herkomst er tegenaan kijkt. Soms wil een leerling zelf niet meer terug of zien de ouders dit niet zitten, door bijvoorbeeld incidenten die daar hebben plaatsgevonden. Dit blijkt ook uit de literatuur, als jongeren voor aanvang in de JeugdzorgPlus regelmatig van school zijn gestuurd of geschorst vanwege ernstige gedragsproblemen, dan is terugkeer naar die school niet vanzelfsprekend¹³. Een leerling moet wel gemotiveerd zijn om terug te stromen naar regulier onderwijs.

De geïnterviewde medewerkers van de onderwijs-zorgarrangementen merken dat scholen regelmatig huiverig zijn om leerlingen terug te nemen. Het gevoel heerst dat sommige scholen deze leerlingen liever kwijt dan rijk zijn. De medewerkers van School2Care snappen dat terugkeer niet wenselijk is in het geval van een veiligheidskwestie, maar in andere gevallen zouden scholen volgens hen open moeten staan voor terugkeer van de leerling.

De school van herkomst is niet verplicht de leerlingen terug te nemen. School2Care Amsterdam zou graag willen dat ze hiertoe wel standaard verplicht zijn (behalve als er sprake is van een veiligheidsprobleem). Het samenwerkingsverband kan bij weigering een school opleggen de leerling terug te nemen, maar dit is onwenselijk voor de jongere zelf omdat deze zich dan vaak niet meer welkom voelt.

Als de school van herkomst de jongere niet terug wil nemen of als dit geen gewenste optie is, duurt het langer voordat een uitstroomperspectief is vastgesteld. Dit betekent dat de onderwijs-zorgarrangementen een nieuwe uitstroombestemming moeten vinden, wat vaak lastig is (zie paragraaf 4.3.1). Het komt voor dat jongeren daardoor langer dan nodig in een onderwijs-zorgarrangement moeten blijven. Zonder uitstroomlocatie hebben jongeren een minder duidelijk doel voor ogen, wat demotiverend kan werken voor de jongere. De geïnterviewde jongere gaf aan dat hij teleurgesteld was toen hij na een maand hoorde dat hij niet terug kon naar zijn oude school, omdat zij vonden dat er teveel gebeurd was. Hij 'deed gewoon zijn best' op het onderwijs-zorgarrangement en vond het niet fijn om weer opnieuw te wennen aan een nieuwe school in een nieuwe omgeving met een nieuwe route vanaf huis, nieuwe leraren en nieuwe leerlingen. Het onderwijs-zorgarrangement is daarom vaak sterk gericht op terugkeer naar de oude school en doet zijn best om dit mogelijk te maken.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om leerlingen terug te laten keren naar de school van herkomst en hen hier zo vroeg mogelijk duidelijkheid over te geven.

In de praktijk blijkt terugkeer naar de school van herkomst lastig te realiseren. Voorwaarden voor terugplaatsing zijn dat zowel de school van herkomst als de jongere als de ouders hiervoor open staan, en dat is in de praktijk vaak niet het geval. Het samenwerkingsverband kan een school verplichten een leerling terug te nemen, maar dit wordt niet wenselijk gevonden omdat de leerling zich dan niet welkom voelt.

Het alternatief is een nieuwe school voor de jongere. Het vinden van een nieuwe school duurt echter vaak lang. Het gevolg is dat leerlingen een minder duidelijk doel voor ogen hebben. Dit werkt demotiverend.

4.2.3 Goede informatieoverdracht

Wat is werkzaam?

Uit de literatuur blijkt dat het belangrijk is dat informatie over het onderwijsniveau van de jongere (het onderwijskundig rapport) bij de start van het onderwijs-zorgarrangement beschikbaar is¹¹. Dit is belangrijk voor een passende aanpak en om zo spoedig mogelijk een passend uitstroomperspectief vast te kunnen stellen. Er moeten afspraken worden gemaakt over de uitwisseling van informatie over de jongere: de basisset gegevens, het onderwijskundig rapport en andere relevante informatie (bijvoorbeeld over veiligheid)¹¹.

Als snel duidelijk is dat de jongere kan terugkeren naar de school van herkomst, kan in direct contact het vakkenpakket worden afgesteld zodat de terugkeer soepel kan verlopen.

Als de school van herkomst 'in gebreke blijft' bij de overdracht van informatie kan het samenwerkingsverband in actie komen om de informatieoverdracht alsnog tot stand te brengen¹⁴.

Hoe gaat dit in de praktijk?

School2Care Amsterdam geeft aan voldoende informatie over nieuwe leerlingen van de aanmeldende school te ontvangen, doordat de procedure van het onderwijschakelloket van het Samenwerkingsverband voor het overdragen van informatie goed werkt. Ook is er veel telefonisch contact tussen School2Care en de school van herkomst.

Bij aanmelding bij de Koppeling of School2Care Rotterdam zijn er vaak weinig leergegevens beschikbaar, onder andere doordat jongeren door de rechter worden geplaatst in plaats van aangemeld door een school. Als de jongere al een tijd lang niet naar school is geweest, weet de school van herkomst soms niet eens dat ze bij de Koppeling zijn aangemeld. Wanneer het onderwijsniveau en de ondersteuningsbehoefte van de jongere nog moet worden uitgezocht duurt het ook langer voordat het uitstroomperspectief is vastgesteld.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om goede afspraken te hebben over informatie uitwisseling zodat vanaf de start van het traject de informatie over bijvoorbeeld het onderwijsniveau beschikbaar is.

Bij School2Care Amsterdam verloopt deze informatieoverdracht goed.

4.3 Onderwijs-zorgarrangement

Overgang naar onderwijs-zorgarrangement	Onderwijs-zorgarrangement	Overgang naar uitstroom bestemming	Uitstroom bestemming

Als een leerling eenmaal op een onderwijs-zorgarrangement zit is van belang:

- 4.3.1 Zo vroeg mogelijk een helder en passend perspectief
- 4.3.2 Aansluiting onderwijs op vervolgschool

4.3.1 Zo vroeg mogelijk een helder en passend perspectief

Wat is werkzaam?

Paragraaf 4.2.2 ging over het perspectief op terugkeer naar de school van herkomst. In de literatuur zien we terug dat het voor een succesvolle overgang naar het reguliere onderwijs belangrijk is om in het onderwijs-zorgarrangement zo vroeg mogelijk helder te hebben wat het gewenste perspectief is voor de jongere, ook als terugkeer naar de school van herkomst niet haalbaar is. Naar welke vorm van onderwijs (en op welke school) zal de jongere na het onderwijs-zorgarrangement uitstromen? School2Care geeft aan dat het hebben van perspectief heel belangrijk is voor leerlingen omdat het ervoor zorgt dat ze ergens naartoe kunnen werken, bijvoorbeeld een examen of een toelatingstest. Bij het formuleren van een perspectief hoort ook de vraag of de jongere wellicht meer baat heeft bij een vervolgtraject bij een goede werkgever, waar mogelijk aangevuld met onderwijs in de beroepsbegeleidende leerweg^{4,15}.

Om uitstroom naar de gewenste uitstroombestemming ook daadwerkelijk te realiseren is het belangrijk dat het onderwijs-zorgarrangement investeert in een goede samenwerking met scholen in de regio¹¹. De handreiking voor het MBO onderwijstraject raadt aan om hiertoe bijvoorbeeld werkbezoeken over en weer te organiseren¹⁰. Ook School2Care Amsterdam denkt dat werkbezoeken over en weer een goed idee is.

Werkbezoeken zijn ook belangrijk voor medewerkers van een onderwijs-zorgarrangement om continu een realistisch beeld voor ogen te houden van wat er in het regulier onderwijs verwacht wordt en hoe leerlingen hierop voor te bereiden. Het samenwerkingsverband Rotterdam noemt een voorbeeld waarbij collega's van School2Care recent aanwezig waren op een reguliere school en dat dat voor hen weer een eye-opener was in wat er bij regulier voortgezet onderwijs hoort, waaronder de hectiek van de pauzes, de hoeveelheid prikkels en de mate waarin leerlingen zelfstandig moeten zijn.

Indien een school een leerling niet wil plaatsen kan een samenwerkingsverband een school opleggen om een jongere op te nemen, maar niemand vindt dit ideaal. De jongeren van het Jeugdplatform verwoordden het zo dat bij de overstap naar een nieuwe school moet worden stilgestaan bij de vraag: *“Kan de school het kind aan en wil de school dit kunnen?”*. Volgens een aanwezige ouder valt of staat het succes met de bereidheid van een reguliere school om de jongere op te nemen en passend te begeleiden. Een leerling zal zich bij een gedwongen plaatsing niet welkom voelen of geen eerlijke kans krijgen. En als een school de leerling niet aankan, heeft niemand daar baat bij. De nieuwe school moet bereid en toegerust zijn om de nieuwe leerling op te nemen en hierin willen volhouden.

Hoe gaat dit in de praktijk?

De onderwijs-zorgarrangementen streven ernaar na zes weken het uitstroomperspectief vastgesteld te hebben. Het zoeken naar een uitstroombestemming is altijd maatwerk. De medewerkers moeten daarvoor goed weten wie die leerling is, wat zijn ondersteuningsbehoeften zijn en wat de nieuwe school kan bieden. Er wordt altijd eerst gekeken naar de mogelijkheden op de school van herkomst of in het regulier VO (zie 4.2.2.), maar als dat niet mogelijk of passend is worden de mogelijkheden binnen het VSO, MBO of arbeid onderzocht. Met name voor leerlingen die al wat ouder zijn of die een lager intelligentieniveau hebben kan arbeid passend zijn.

Een daadwerkelijke uitstroomlocatie vinden is lastig. Zoals eerder al aan de orde kwam is uitstroom naar de school van herkomst vaak geen realistisch perspectief. Daarbij vinden we in zowel de literatuur als de interviews dat uitstroom naar regulier VO na een onderwijs-zorgarrangement sowieso lastig is. Uit het rapport *Zes jaar toezicht JeugdzorgPlus* blijkt dat vervolgscholen jongeren uit de JeugdzorgPlus zien als mogelijke probleemleerlingen en dat zij soms belemmeringen opwerpen bij de toelating. Reguliere scholen voor voortgezet onderwijs of ROC's willen jongeren geregeld niet opnemen op basis van hun dossier. De scholen van de JeugdzorgPlus instellingen hadden in 2014 met veel scholen buiten de instelling geen samenwerkingsovereenkomst om leerlingen toe te laten. Ook VSO scholen zijn soms terughoudend¹⁶. In de studie over schoolloopbanen na de Rebound worden het psychisch en sociaal functioneren van de leerlingen en de negatieve omgeving waarin ze verkeren (thuisituatie, peergroep) door de vervolgschool als struikelblok gezien voor de verdere schoolloopbaan van de jongeren¹⁷.

Volgens de Samenwerkingsverbanden is het beeld dat scholen van de leerlingen hebben een veelvoorkomende reden dat leerlingen niet terug gaan naar het VO. Door de externaliserende problemen en slechte ervaringen hiermee zijn scholen huiverig om deze leerlingen aan te nemen. Het zou volgens School2Care Amsterdam helpen als de medewerkers van School2Care meer naar buiten zouden treden en bij het regulier onderwijs hun gezicht zouden laten zien. Wanneer ze scholen meer informeren over de doelgroep en aanpak van School2Care (inclusief het nazorgtraject) kan dit de angst om deze jongeren op te nemen wegnemen.

Wat doorplaatsingen naar het VO nog lastiger maakt is dat het regulier VO deze leerlingen niet altijd de juiste ondersteuning kan bieden (zie ook hoofdstuk 4.5.1). Naast een gebrek aan tijd en aandacht voor de leerlingen, is het zo dat de meeste leerlingen uitvallen rond een leeftijd waarop de keuzes worden gemaakt voor richting en niveau en het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) al is gestart. Ook stromen steeds meer jongeren vanuit het VSO in bij School2Care⁹. Zij komen dus al van het speciaal onderwijs, wat de kans dat zij doorstromen naar het regulier onderwijs klein maakt.

Dit alles maakt dat de geïnterviewden (binnen de huidige systemen) voor veel leerlingen het regulier voortgezet onderwijs geen realistisch uitstroomperspectief vinden. Alleen voor leerlingen die sociaal en cognitief gemiddeld vaardig zijn is het passend. Zij kunnen zich aanpassen op regulier onderwijs en zakken juist weg als ze naar speciaal onderwijs zouden gaan omdat ze daar minder uitgedaagd worden. Voor sommige leerlingen is een VO zorglocatie als de Apollo wel een passend uitstroomperspectief. Zij bieden veel hulp, hebben kleinere klassen, zijn bereid te investeren in de leerling en kunnen beter 'door het gedrag heen kijken'. Volgens de medewerker van de Apollo werkt de samenwerking met de onderwijs-zorgarrangementen goed. De lijnen zijn kort en samen met de medewerkers van het onderwijs-zorgarrangement kijken ze waar de jongere het beste heen kan. Ook proberen zij schotten

weg te halen en flexibel te zijn door leerlingen ook tijdelijk binnen de Apollo op te nemen en als het nodig is langer te laten blijven.

De geïnterviewden geven aan het gebrek aan regulier onderwijs als passend uitstroomperspectief ongewenst te vinden, omdat jongeren zo de kans op het behalen van een VO diploma mislopen. Ook geven de medewerkers van de Koppeling aan dat het voor jongeren goed is om in reguliere omgevingen te verkeren met positieve invloeden om zich heen. Bij dit soort onderwijszorgarrangementen zitten de leerlingen volgens de medewerker van de Apollo toch in een soort wereld die niet bestaat en niet realistisch is, wat ook onwenselijk is met het oog op werk later. Leerlingen worden binnen reguliere VO scholen beter voorbereid op de maatschappij.

Toch wordt momenteel voor veel leerlingen het VSO of MBO als een beter passende uitstroombestemming gezien. Binnen het VSO wordt gewerkt met kleine klassen en er zijn andere beschermende factoren waar de leerling baat bij kan hebben. De medewerkers begrijpen de leerlingen beter, hebben meer kennis van de zorg en meer aandacht en geduld. Het Samenwerkingsverband Amsterdam geeft wel als kritische noot mee dat het VSO zich meer kan richten op tijdelijkheid, zodat leerlingen ook de kans krijgen weer terug te stromen naar regulier onderwijs. Dit zou al bij de start van het VSO een gesprekspunt moeten zijn.

Voordeel van het MBO is dat leerlingen al meer een gewenste richting kunnen kiezen, terwijl op het vmbo het 'algemene leren' nog voorop staat. Jongeren raken gemotiveerder voor school als zij iets doen wat zij leuk vinden. Ook wordt er op het MBO stage gelopen en sluit het minder schoolse onderwijs beter aan bij de wat oudere leerlingen.

In de praktijk worden de mogelijkheden van leerlingen uit onderwijszorgarrangementen weleens overschat. Uit het rapport *Focus op onderwijstraject MBO* blijkt dat instroom in hogere MBO niveaus, op basis van behaalde certificaten of diploma's, vaak te hoog gegrepen is. Zij komen dan namelijk in een situatie terecht waarin van hen meer zelfstandigheid wordt verlangd en er minder individuele aandacht beschikbaar is. Dit risico wordt ook gezien door de medewerker van de Apollo. Zij geeft aan dat vmbo-t op het speciaal onderwijs veel makkelijker is dan op het regulier onderwijs, waardoor leerlingen bij een overgang niet zomaar op hetzelfde niveau kunnen instromen.

In de JeugdzorgPlus speelt nog een ander probleem wat het formuleren van een passend uitstroomperspectief lastig maakt. Voor jongeren die naar een open voorziening gaan is de woonplaats (en daarmee de school waar zij naartoe kunnen) vaak pas op het laatste moment duidelijk. Het is hierdoor lastiger hen tijdens het onderwijszorgarrangement voor te bereiden op de overstap¹⁸.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om zo vroeg mogelijk helder te hebben wat het gewenste perspectief is voor de jongere en een school te vinden die bereid en toegerust is om de leerling op te nemen en hierin vol te houden. Hiervoor is een goede samenwerking met scholen in de regio van belang.

Wat betreft het *bepalen van het uitstroomperspectief* geldt het volgende. In de praktijk proberen de onderwijszorgarrangementen binnen enkele weken het uitstroomperspectief vast te stellen, waarbij zij ook arbeid meewegen als optie. De respondenten vinden uitstroom naar regulier VO gewenst, omdat leerlingen dan een VO diploma kunnen halen en beter voorbereid zijn op de

reguliere maatschappij. Voor veel leerlingen is uitstroom naar VSO momenteel echter passender door de kleinere klassen en meer begrip en aandacht voor de leerlingen. Daarnaast is uitstroom naar MBO vaak passender, omdat leerlingen hier al concreter aan hun interesses werken. Ook hebben de onderwijs-zorgarrangementen te maken met een grotere instroom vanuit het VSO, wat uitstroom naar regulier VO nog lastiger maakt.

Medewerkers van de onderwijs-zorgarrangementen moeten verder oppassen dat zij de mogelijkheden van de leerlingen niet overschatten door wat zij van hen zien binnen de ondersteunende setting van het onderwijs-zorgarrangement.

Wat betreft het vervolgens *vinden van een uitstroomlocatie* geldt het volgende. Een daadwerkelijke uitstroombestemming vinden duurt vaak lang. Met sommige scholen loopt dit goed door korte lijnen en flexibiliteit bij het zoeken naar de best passende plek voor de leerling. Echter, bij veel scholen is terugkeer of nieuwe instroom van de leerling moeilijk doordat scholen huiverig zijn om deze leerlingen op te nemen of hen onvoldoende kunnen bieden door een gebrek aan aandacht, tijd en flexibiliteit als gevolg van bijvoorbeeld de PTA structuur.

4.3.2 Aansluiting onderwijs op vervolgschool

Wat is werkzaam?

Tijdens het bieden van het onderwijs en de zorg binnen het onderwijs-zorgarrangement is het belangrijk om steeds na te gaan welke invulling voor de jongere het meest bijdraagt aan zijn toekomstperspectief⁴. Het is bevorderend wanneer het onderwijs aansluit op het onderwijs van de vervolgschool, bijvoorbeeld door het curriculum van de vervolgschool aan te houden en de leerling lesmateriaal en toetsen te geven van deze school⁴. Hiermee kunnen zij makkelijker instromen op de vervolgschool. Jongeren die hun schoolloopbaan vervolgen na een rebound adviseren rebounds om goed aan te sluiten op het reguliere onderwijs, door onder andere duidelijke afspraken te maken over het schoolwerk, strengere regels te hanteren en echte lesboeken aanbieden¹⁷. Ook is het creëren van mogelijkheden voor diplomering van belang⁴.

Hoe gaat dit in de praktijk?

De geïnterviewde onderwijs-zorgarrangementen stemmen zoveel mogelijk met de nieuwe school af wat de leerling nodig heeft qua boeken en lesmethoden. Bij sommige niveaus is dit makkelijker dan bij andere (vmbo-t is bijvoorbeeld lastiger dan vmbo-bk omdat het een uitgebreider pakket heeft). Ook is er voor leerlingen die uitstromen naar het MBO een aparte klas ingericht.

Volgens de geïnterviewden helpt het als jongeren weten dat ze binnen een bepaalde periode examen kunnen doen. Een doel en een uitdaging hebben is belangrijk voor de motivatie van de jongeren. Daarom kunnen leerlingen sinds 2015 binnen School2Care Amsterdam hun MBO niveau 1 diploma halen en vervolgens instromen in MBO niveau 2. Hiervoor is School2Care een samenwerking aangegaan met het ROC Top. Dit zijn succesvolle trajecten omdat de route een duidelijk perspectief biedt. De combinatie van onderwijs en stagelopen (in de praktijk bezig zijn) blijkt voor de doelgroep van School2Care goed aan te sluiten. Met het ROC van Amsterdam is een goede samenwerking opgebouwd.

Als nog niet bekend is naar welke school de leerling gaat na het onderwijs-zorgarrangement, is het lastig het onderwijs hierop af te stemmen. Dan wordt gewerkt met eigen materiaal. De uitwerking van gezamenlijke leerlijnen is lastig, aangezien het onmogelijk is alle scholen aan tafel te krijgen om hierover te spreken. De onderwijs-zorgarrangementen geven daarnaast aan dat het lastig is om het volledige onderwijspakket (op het juiste niveau) aan te bieden aan de leerlingen. Ze zijn, zeker in het begin, vooral gericht op het gedrag van de leerlingen, waardoor ze, naast de achterstand waarmee ze vaak binnenkomen, soms cognitief gezien een achterstand oplopen. Dat wordt met name genoemd door de Koppeling, waar gezien de complexe problematiek zoveel aandacht is voor andere aspecten, zoals een jongere zijn bed uit krijgen en motiveren, dat een leerling vaak veel onderwijs mist (en al heeft gemist als hij binnenkomt). Ook binnen School2Care ligt de focus met name in het begin op het gedrag. Het gevolg is dat leerlingen regelmatig afstromen qua onderwijsniveau.

Beide Samenwerkingsverbanden vinden dat doorlopende leerlijnen beter zouden kunnen. Het Samenwerkingsverband Amsterdam vindt daarbij dat het goed zou zijn als er meer aandacht komt voor goed onderwijs, eens te meer omdat dit sterk samenhangt met gedragsproblemen. Zij merken op dat in dossiers vaak veel aandacht is voor gedrag en persoonlijkheidsontwikkeling en maar weinig voor leergegevens (zowel bij onderwijs-zorgarrangementen als in het VSO). Ook merken ze op dat er maar weinig diplomagericht onderwijs wordt gegeven, op alle niveaus. De onderwijsachterstand van een

leerling is meestal opgelopen door andere problemen dan de leerpotentie en het Samenwerkingsverband geeft aan dat het zonde is dat de leerpotentie van leerlingen onvoldoende wordt benut. Juist een onderwijs-zorgprogramma zien zij als een exclusieve situatie met veel mogelijkheden waarbij de focus op onderwijs en effectieve leertijd moet liggen.

Het Samenwerkingsverband Rotterdam geeft aan dat nadruk op het creëren van ritme en motivatie bij de leerling is wat je realistisch gezien mag verwachten aan het begin van een onderwijs-zorgarrangement, gezien het grote gat in onderwijs dat leerlingen hebben als ze op het onderwijs-zorgarrangement terecht komen. Het Samenwerkingsverband adviseert niettemin meer de focus te leggen op onderwijs, zeker de CITO af te nemen om een goed beeld te krijgen van waar de leerling zit en te kijken naar wat realistisch is gezien zijn leeftijd, hoever hij gekomen is in het VO en wat zijn ambities zijn. Ook moeten volgens het Samenwerkingsverband Rotterdam doorlopende leerlijnen beter tot ontwikkeling komen door middel van gesprekken over onderwijs tussen regulier VO en onderwijs-zorgarrangementen. Een voorbeeld van een vraag die gezamenlijk opgepakt kan worden is: Hoe kunnen wij de onderwijslijn voortzetten zodat uitstroom naar regulier VO mogelijk is?.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om het onderwijs binnen het onderwijs-zorgarrangement zoveel mogelijk te laten aansluiten op het onderwijs van de vervolgschool.

In de praktijk proberen de onderwijs-zorgarrangementen hun onderwijs zoveel mogelijk af te stemmen op de uitstroombestemming. Dit is lastiger als er nog geen vervolgschool bekend is. Ook is het niet mogelijk om met alle scholen om tafel te gaan. Bij vmbo-bk is het makkelijker om aan te sluiten bij de vervolgschool dan bij vmbo-t.

De onderwijs-zorgarrangementen zorgen voor aansluiting op het MBO door bijvoorbeeld een aparte MBO klas en de mogelijkheid van het behalen van het niveau 1 diploma.

In het begin van de trajecten ligt de focus met name op het gedrag en minder op onderwijs. Hierdoor stromen leerlingen regelmatig af naar een lager onderwijsniveau (vaak al aan de gang vóór de plaatsing in het onderwijs-zorgarrangement).

4.4 Overgang naar uitstroombestemming

Overgang naar onderwijs-zorgarrangement	Onderwijs-zorgarrangement	Overgang naar uitstroombestemming	Uitstroombestemming

Bij de overgang van het onderwijs-zorgarrangement naar de uitstroombestemming is van belang:

- 4.4.1 Moment van doorstroom strategisch kiezen
- 4.4.2 Gefaseerde overgang in samenwerking met vervolgschool

4.4.1 Moment van doorstroom strategisch kiezen

Wat is werkzaam?

Het is van belang om het doorstroommoment naar een vervolgschool strategisch te kiezen (denk bijvoorbeeld aan kennismakingsweken, vakanties, PTA vanaf het 3^e onderwijsjaar, examenperiodes)⁴. De jongeren van het Jeugdplatform geven aan dat zij instromen na de zomervakantie een goed moment vinden, omdat ze dan niet als enige nieuwe leerling midden in het jaar in een klas terecht komen en gemakkelijker vrienden kunnen maken. Zij kunnen dan beter wennen aan de nieuwe school. De geïnterviewde medewerkers vinden het ideaal als de jongeren eerst meelopen rond april of mei en vervolgens na de zomer doorstromen. Voor jongeren die geplaatst zijn met een (voorwaardelijke) machtiging is het belangrijk dat bij het beslissen van het doorstroommoment rechters en jeugdbescherming rekening houden met het onderwijstraject van de jongere.

Hoe gaat dit in de praktijk?

Instroomdata voor het MBO, het moment in het schooljaar of niet aansluitende leerroutes maken de aansluiting op een uitstroombestemming kwetsbaar¹⁴. Bij de School2Care scholen wordt zoveel mogelijk gezocht naar het aansluiten bij natuurlijke doorstroommomenten. In verband met examens en profielen moeten School2Care scholen rekening houden met vaste instroommomenten op scholen en hebben dus weinig keuze. Op het MBO zijn twee vaste instroommomenten; januari en september. Jongeren tussendoor plaatsen kan wel, maar scholen zitten daar vaak niet zo op te wachten. Bij het VSO kan tussentijds instromen gemakkelijker.

De medewerker van de Apollo geeft aan dat instroom vlak voor de zomervakantie geen goed moment is, omdat er dan weinig kans is dat de jongere nog over kan naar volgend jaar, wat demotiverend werkt voor de jongere. Dit is een dilemma. Aan de ene kant is onregelmatige instroom en daarmee groepswisselingen en problemen met de aansluiting op het onderwijsprogramma niet wenselijk. Ook gezien jongeren aangeven liever op 'natuurlijke' momenten tegelijk met andere leerlingen in te stromen. Aan de andere kant is het niet wenselijk om leerlingen te lang in een (duur) onderwijs-zorgarrangement te laten wachten op een doorstroommoment, als zij er qua ontwikkeling aan toe zijn om een stap te zetten.

Binnen de JeugdzorgPlus speelt daarnaast nog het eerder beschreven probleem dat het moment waarop de machtiging gesloten jeugdzorg afloopt vaak niet strookt met het ritme van het schooljaar. Binnen de Koppeling zijn medewerkers dus afhankelijk van de machtiging, waarbij vaak met name naar het 'zorgstuk' gekeken wordt en minder oog is voor het onderwijstraject.

Voor de JJI's zijn in bijvoorbeeld Rotterdam wel afspraken met het samenwerkingsverband Koers VO over gemaakt. Hierdoor hebben 13 scholen in de regio de verplichting om jongeren van wie de machtiging gesloten jeugdzorg is afgelopen direct te plaatsen¹¹. Ons is onbekend wat de ervaringen hiermee zijn.

Voorbeeld van een convenant over instroom¹⁰

De kern van het convenant tussen Portalis* en het Samenwerkingsverband bestaat uit de bepaling dat leerlingen van Portalis gedurende het gehele schooljaar in een opleiding geplaatst kunnen worden. Dit convenant moet een ononderbroken leerlijn na afloop van de detentieperiode garanderen. Het convenant regelt tevens dat leerlingen met een verlofstatus een opleiding in het mbo (en/of BPV) kunnen volgen terwijl ze ingeschreven blijven bij Portalis. Er zijn (financiële) afspraken over een dag-, week-, en maandvergoeding die Portalis in dat geval aan het ROC betaalt. Het is de wens van de school om de start van een leerling met een verlofstatus op een ROC zoveel mogelijk af te stemmen op een regulier instroommoment bij de betreffende opleiding om de aansluiting naadloos te laten verlopen.

**Portalis is een bijzondere school voor VSO en hoort bij Stichting Het Poortje Jeugdinrichtingen.*

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om het doorstroommoment strategisch te kiezen.

In de praktijk zijn de mogelijkheden om het doorstroommoment te kiezen beperkt en is het onderwijs-zorgarrangement afhankelijk van vaste instroommomenten van de vervolgschool of, in het geval van plaatsing met een machtiging gesloten jeugdzorg, van het aflopen van de machtiging. Hierdoor verblijven leerlingen soms langer in het onderwijs-zorgarrangement dan gewenst of is er juist nog geen vervolgbestemming voor hen gevonden terwijl een machtiging afloopt. Bij het VSO is tussentijds instromen gemakkelijker.

4.4.2 Gefaseerde overgang in samenwerking met vervolgschool

Wat is werkzaam?

Het is belangrijk dat een jongere goed geïnformeerd wordt over de vervolgopleiding zodat hij hier een reëel beeld van heeft. De informatie wordt bij voorkeur geboden vanuit de vervolgopleiding¹⁰. De jongeren van het Jeugdplatform geven aan dat het fijn is om al op het onderwijs-zorgarrangement iemand te hebben die hen kan begeleiden bij het maken van keuzes over hun vervolgplek. Volgens hen is een overgang die stap voor stap gaat het beste. Het is belangrijk dat ze voorbereid worden op langere dagen les, verschillende docenten, lokalen en manieren van aanspreken, uitgestelde aandacht en meer discipline in de klas. Een te snelle overgang vinden de jongeren problematisch. Het kost tijd en moeite om te wennen aan een nieuwe plek en om nieuwe vrienden te maken. Dit is met name het geval als de jongere niet terugkeert naar de school van herkomst. De jongeren vinden een klas met ‘normale’ leerlingen op het regulier onderwijs heel anders dan een klas binnen een onderwijs-zorgarrangement, iets waar ze mee moeten leren omgaan. Een jongere noemt bijvoorbeeld dat ze als afwijkend wordt gezien wanneer ze nauwelijks reageert als een jongere op haar nieuwe school ‘flipt’. Op het onderwijs-zorgarrangement is het heel normaal dat een jongere flipt: *“Je moet weer leren omgaan met een normale klas met normale mensen”*. Ook een grote klas met meer dan twintig leerlingen is een heel verschil. Het is volgens de jongeren belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan hoe de jongere in de groep terecht komt: kennen ze al iemand? Hoe kunnen ze zich op hun gemak voelen? Opvallend is dat de jongeren het vooral hebben over de nieuwe situatie in de klas waar ze aan moeten wennen en niet zoveel over de lesstof of vakken.

De jongeren vinden het prettig als ze op de nieuwe school een mentor hebben die hen begrijpt en extra zorg kan bieden als dat nodig is. Het is wenselijk dat een jongere de mogelijkheid heeft om tijdens het traject te oefenen op de vervolgschool (zoals proefplaatsingen of wemmomenten)¹⁶. Ook de jongeren van het Jeugdplatform vinden dit belangrijk, zodat ze kunnen ervaren hoe groot een reguliere school eigenlijk echt is.

Verder is een warme overdracht van het onderwijs-zorgarrangement naar de reguliere school wenselijk, zodat alle relevante informatie op de juiste wijze op de vervolgplek terecht komt. Belangrijk is hierbij de ondersteuningsbehoefte van de jongere helder te formuleren, zodat duidelijk is wat van de nieuwe school aan begeleiding/ondersteuning verwacht wordt¹⁰. De vervolgschool heeft bij de overgang vanuit het onderwijs-zorgarrangement behoefte aan informatie over het onderwijsverleden, de leerprestaties, het gedragsmatig functioneren en de thuissituatie van de jongere¹¹. Bij de overdracht wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van een standaard informatieformulier¹⁷. Het contact met een vervolgschool gaat beter als er over en weer duidelijke contactpersonen zijn. Het helpt om vervolgscholen voor te bereiden en informatie te geven over de doelgroep en over jeugdzorg, in een begrijpelijke taal.

Hoe gaat dit in de praktijk?

De onderwijs-zorgarrangementen proberen leerlingen voor te bereiden op het feit dat het er op de vervolgschool anders aan toe gaat. Hierbij zoeken ze constant naar een balans tussen motiveren en begrenzen. Aan de ene kant willen ze leerlingen enthousiast maken voor het onderwijs, tegelijkertijd willen ze hen ook niet te veel vrijheid geven want dat hebben ze niet op een andere school. Ze geven bijvoorbeeld uitleg waarbij ze wijzen op de vervolgschool: *“Je kan daar niet zomaar de klas uitlopen, zoals je nu hier wel doet”*.

Jongeren die al van het VSO komen (en dat aantal is de afgelopen jaren toegenomen) zijn moeilijk voor te bereiden op regulier onderwijs. Ze zijn het niet gewend om minder aandacht te krijgen en dat er minder uitzonderingen voor hen worden gemaakt.

School2Care bereidt leerlingen onder andere voor op hun nieuwe school door ze dagen te laten meelopen. Bij School2Care Amsterdam en de Apollo zijn goede ervaringen met de overdracht. Er is altijd een warme overdracht met docenten, ouders en coach erbij. Ze maken dan afspraken over hoe ze het contact willen hebben en maken afspraken voor een evaluatie. Ook maken ze een rooster voor gefaseerd instromen (leerlingen zitten bijvoorbeeld afwisselend een of twee dagen op de nieuwe school en op School2Care). Er is met de Apollo veel contact over hoe het gaat met de jongere. Dit bevalt beide partijen zeer goed en is bevorderlijk voor een goede overgang.

De medewerkers van de Koppeling ervaren dat het lastig is om leerlingen voor te bereiden op de overstap, omdat de gesloten omgeving binnen JeugdzorgPlus niet te vergelijken is met een andere school. In de praktijk zijn de mogelijkheden tot oefenen of wennen beperkt, vooral als er onduidelijkheid bestaat over het perspectief na het onderwijs-zorgarrangement of als deze zich in een andere plaats bevindt¹⁸. Bij de Koppeling proberen ze jongeren wel al mee te laten lopen op de vervolgschool binnen de kader van het (begeleid) verlov. Echter in de overgang komen ze vaak tijd tekort om deze goed te organiseren en begeleiden. Bij uitstroom van een leerling zouden de medewerkers van de Koppeling graag de vervolgschool bij een afsluitend gesprek willen hebben. Zij hebben echter de ervaring dat het lastig is om scholen bij elkaar te krijgen voor een gesprek. Dit hangt af van de betrokkenheid van de scholen. Ook geven ze aan dat scholen in sommige gevallen niet alles over de jongere hoeven te weten.

Docenten van reguliere scholen hebben weinig kennis over (gesloten) jeugdzorg. Medewerkers van de Koppeling geven aan dat het voor leerlingen lastig is dat docenten niet weten wat de jongere heeft meegemaakt. De scholen hebben veel voorbereiding en informatie nodig maar daar is momenteel in de aanpak weinig ruimte voor.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om jongeren goed te informeren over de vervolgopleiding, stap voor stap te begeleiden bij de overgang, te zorgen voor goede informatieoverdracht, een warme overdracht, wenmomenten op de nieuwe school en een mentor die hen begrijpt en extra zorg kan bieden.

In de praktijk doet School2Care veel om de overgang van de leerlingen naar de uitstroombestemming te begeleiden. Denk aan meelopen, warme overdracht, heldere afspraken, gefaseerde opbouw en veelvuldig contact met de nieuwe school. Dit wordt als positief ervaren door de betrokkenen. Belemmerend is dat scholen vaak weinig kennis hebben van de doelgroep en de jeugdzorg, waardoor veel uitleg en begeleiding nodig is.

4.5 Uitstroombestemming

Overgang naar onderwijs-zorgarrangement	Onderwijs-zorgarrangement	Overgang naar uitstroom bestemming	Uitstroom bestemming

Wanneer een jongere eenmaal is uitgestroomd uit het onderwijs-zorgarrangement is van belang:

- 4.5.1 Ondersteuning op vervolgschool
- 4.5.2 Nazorg aan jongere, gezin en vervolgschool

4.5.1 Ondersteuning op vervolgschool

Wat is werkzaam?

Het onderzoek naar schoolloopbanen na de rebound¹⁷ beschrijft een aantal kenmerken op de vervolgschool die bevorderend zijn voor de leerlingen, zoals:

- Structuur/regelmaat bieden
- Duidelijke regels stellen
- Meer aandacht
- Goede zorgstructuur op school
- Korte lijn met het thuisfront
- Positieve bejegening
- Leerling serieus nemen

In de interviews komt naar voren dat een goede zorgstructuur en voldoende aandacht voor de leerling op de vervolgschool belangrijk is. De jongeren van het Jeugdplatform geven aan dat het helpt om op de vervolgschool een persoon te hebben die hen begrijpt en bij wie ze terecht kunnen met hun zorgvragen. Zij vinden dat de nieuwe school interesse moet hebben in de jongere, kennis moet hebben van een eventuele stoornis (zonder deze boven het kind te stellen) en maatwerk moet kunnen leveren. Als voorbeeld wordt gegeven dat een onverwachte rekentoets tot (bovengemiddeld) veel stress kan leiden als gevolg van een stoornis. Het is dan prettig als de docent een uitzondering kan maken en de leerling de toets op een ander moment kan maken. De docenten voorbereiden en informeren over de leerlingen en wat zij nodig hebben werkt bevorderend. Het helpt als docenten begrijpen wat de leerling nodig heeft, bijvoorbeeld hoe ze tegen een autistische jongen moeten praten. Dit wordt bevestigd door de onderwijs-zorgarrangementen. Zij vinden het belangrijk dat er op de nieuwe school iemand is die kennis heeft van jeugdzorg.

De samenwerkingsverbanden geven allebei aan dat zowel het onderwijs-zorgarrangement als de nieuwe school een rol heeft in het laten slagen van een plaatsing. Er moet veel contact zijn met de school van herkomst, er moet gewerkt worden met een doorlopend leeraanbod en leerlingen, ouders én scholen moeten tijd en begeleiding krijgen bij de overstap. Scholen moeten leerlingen een eerlijke kans geven en medewerkers van het onderwijs-zorgarrangement tijdig betrekken wanneer het niet goed gaat. Leerlingen moeten een periode kunnen wennen, daarna gaat het volgens de medewerker van de Apollo vaak goed. Geduld is hierbij belangrijk.

Het is tot slot belangrijk om in de nieuwe setting te zien hoe de leerling het doet. Je kan dit tijdens het onderwijs-zorgarrangement niet altijd goed voorspellen; het zijn twee werelden die slecht met elkaar te vergelijken zijn. Gezien de onderwijsachterstand van veel leerlingen is het belangrijk goed te monitoren wat leerlingen aankunnen. Wanneer leerlingen op hun tenen moeten lopen kan dit zich uiten in gedragsproblemen. Dan is het belangrijk dat docenten de leerlingen niet alleen beoordelen op hun gedrag, maar ook inzien dat het onderwijsniveau momenteel voor hen te hoog gegrepen is.

Hoe gaat dit in de praktijk?

De geïnterviewde medewerkers van de onderwijs-zorgarrangementen hebben soms het gevoel dat nieuwe scholen het lastig vinden om sympathie op te brengen voor heel ingewikkelde leerlingen en dat zij hen geen echte kans geven. Als een leerling bijvoorbeeld vier keer per dag een time-out nodig heeft, geven scholen het soms op. Ook zien zij veel onbegrip tussen leerlingen en docenten. Volgens de Koppeling kunnen reguliere scholen het cognitieve stuk wel oppakken, maar hebben ze moeite met het gedrag van de leerling. Er moet een goede zorgstructuur zijn op de scholen om zulke leerlingen aan te kunnen.

Alle respondenten classificeren dit overigens meer als onmacht van reguliere scholen, dan als onwil. Er wordt aangegeven dat scholen het al druk genoeg hebben met hun eigen leerlingen en roosters en een hoge werkdruk ervaren. Zij beseffen dat een leerling van School2Care of de Koppeling veel extra tijd en persoonlijke aandacht kost en dat scholen veel geduld moeten hebben als ze een leerling opnemen. Dit komt ook naar voren in het rapport *Zes jaar toezicht op JeugdzorgPlus* waar genoemd wordt dat jongeren op de meer grootschalige vervolgscholen niet altijd de begeleiding krijgen die zij nodig hebben¹⁶ en in het rapport *Na de rebound* waar wordt genoemd dat een groot gebouw vaak al problematisch is voor deze leerlingen¹⁷.

Jongeren geven aan op regulier onderwijs te moeten wennen aan de grotere klassen, verschillende docenten, een grotere school, strengere regels, minder geduld, toezicht en controle en 'normale' leerlingen in de klas. De geïnterviewde medewerkers van de VO school merken ook dat deze jongeren moeite hebben met overzicht bewaren op een grote reguliere school en moeten leren omgaan met autoriteit en met medewerkers die minder tijd en aandacht voor ze hebben. Op een reguliere VO school is er geen tijd om in discussie te gaan. De leerlingen moeten snel kunnen schakelen; ze mogen even boos zijn en moeten dan weer door.

Soms werkt de nieuwe omgeving juist goed voor leerlingen: ze kunnen meegaan in de massa waardoor hun gedrag wordt genormaliseerd.

Concluderend: succes- en knelpunten

Werkzaam is om op de vervolgschool voldoende ondersteuning, aandacht en geduld te hebben voor de jongere.

In de praktijk blijkt de overgang van een onderwijs-zorgarrangement naar een reguliere school groot. Scholen kunnen leerlingen niet altijd dat bieden wat zij nodig hebben of geven hen niet altijd een echte kans.

4.5.2 Nazorg aan jongere, gezin en vervolgschool

Wat is werkzaam?

De ondersteuning moet ook na het onderwijs-zorgarrangement doorgaan totdat de jongere zijn leven weer op de rails heeft. Dit betreft ondersteuning voor de jongere¹⁸, diens gezin⁵ én de vervolgschool⁴. De jongeren van het Jeugdplatform geven aan dat je soms met veel hulpverleners te maken hebt die allemaal iets anders van je willen. Een soort coach die je hierin bij kan staan kan volgens hen helpen. Jongeren uit de JeugdzorgPlus zijn met name positief over een mentor die contact houdt door nog enkele keren af te spreken of te bellen¹⁸.

Voor de vervolgschool zelf is het van belang duidelijk te maken welke professionals een rol kunnen spelen op het gebied van nazorg¹⁰. Er moet heel goed contact zijn met de mentor en teamleider op de nieuwe school en zij moeten bij de eerste signalen van bijvoorbeeld spijbelen of terugval meteen terugkoppelen naar de betrokken medewerkers van het onderwijs-zorgarrangement. Zo kan worden voorkomen dat jongeren, soms zonder terugkoppeling naar het onderwijs-zorgarrangement, onnodig van school worden gestuurd. Het onderwijs-zorgarrangement moet bij de scholen het bewustzijn creëren dat zij er zijn als een vangnet voor jongeren en docenten, om te voorkomen dat het escaleert. Het is daarnaast bevorderend als er gebruik wordt gemaakt van de extra zorg die de jongeren nog hebben. De medewerker van de Apollo vindt het fijn als er doorlopende hulpverlening aanwezig is, zoals bijvoorbeeld Altra Thuis op School (AToS). Jongeren zijn over gezinstherapie na gesloten jeugdzorg meestal minder positief, met als belangrijkste reden dat het weer een nieuwe therapeut betreft¹⁸. Toch moeten opvoeders de zorg en ondersteuning krijgen die hen in staat stellen de jongere na een gesloten plaatsing (weer) in hun midden op te nemen. Bijvoorbeeld met ambulante gezinsinterventies, zoals MST, MDFT of FFT⁵. Zie ook de interventie Doen Wat Werkt.

Hoe gaat dit in de praktijk?

Leerlingen van School2Care worden nog gemiddeld zes maanden ambulant begeleid door hun coach. Deze coach begeleidt de leerling ook al tijdens het School2Care traject en kent de leerling daardoor goed. De geïnterviewde jongere van School2Care vond het erg fijn dat hij na uitstroom nog veel contact had met zijn coach. Deze coach hielp hem ook bij het maken van keuzes.

De coach houdt ook intensief contact met de nieuwe school. De School2Care scholen hebben het idee dat vervolgscholen baat hebben bij de nazorg van School2Care. Ze horen terug dat scholen hierover zeer tevreden zijn. Dit wordt bevestigd door de medewerker van de Apollo. Met name de betrokkenheid van de coach is voor hen heel belangrijk. Deze denkt mee, geeft uitleg aan het docententeam, is goed bereikbaar en helpt mee als het niet goed gaat met de nieuwe leerling. Een leerling kwam bijvoorbeeld altijd te laat op de nieuwe school. De coach van School2Care heeft hem toen een tijdje elke ochtend wakker gebeld.

De nazorg die School2Care kan bieden heeft een positief effect op de betrokkenheid van de nieuwe school. Met name de scholen van Altra zoeken tijdig contact als het niet goed gaat (School2Care Amsterdam valt ook onder Altra). MBO's en grote reguliere scholen doen dit minder snel.

De Koppeling zou graag ook meer nazorg willen bieden. Ze missen nu nog een trajectbegeleider die de jongeren naar de nieuwe school kan begeleiden. Ze denken dat dit goed is voor de jongeren en de nieuwe scholen meer vertrouwen geeft om deze jongeren op te nemen. Nazorg wordt nu veelal vanuit de hulpverlening georganiseerd. Dat blijkt ook uit het rapport van de samenwerkende inspecties¹⁰. De hulpverlening heeft echter niet altijd evenveel oog voor het schooltraject. De gezinsvoogd is vaak de

centrale persoon, echter het rapport *Action learning*¹² noemt de afstemming tussen de 24-uurs zorg en de gezinsvoogd als knelpunt bij de uitstroom van jongeren, onder andere door vele wisselingen van gezinsvoogden en het soms langere tijd niet aanwezig of beschikbaar zijn van de gezinsvoogd. Ook de decentralisatie van de jeugdzorg maakt het er niet makkelijker op door verschillende afspraken in verschillende gemeenten en verschillende werkwijzen tot op het niveau van de wijkteams¹⁹.

Concluderend: succes- en knelpunten

Het is werkzaam om de leerling, het gezin én de school te blijven ondersteunen nadat de leerling is uitgestroomd.

In de praktijk begeleidt School2Care zowel de leerling als de school actief. Ze geven uitleg, blijven betrokken, denken mee en zetten snel in wanneer terugval dreigt. Dit wordt als positief ervaren door de betrokkenen. Het werkt goed als scholen snel hulp inschakelen wanneer terugval dreigt en niet wachten tot de spreekwoordelijke emmer overloopt. Binnen het MBO of bij grote VO scholen wordt dit soms te weinig gedaan, waardoor leerlingen onnodig kunnen uitvallen.

5. Wat gaat goed en wat kan beter?

Dit onderzoek is gericht op de werkzame elementen bij de transitie van een onderwijszorgarrangement naar een (reguliere) VO school. Vervolgens is de toepassing en de toepasbaarheid van deze werkzame elementen in de Amsterdamse praktijk onderzocht, specifiek voor de overgang van School2Care naar een (reguliere) VO school. Hierbij is gekeken naar werkzame elementen in de literatuur en ook naar de manier waarop op andere plekken de transitie plaatsvindt (vanuit de JeugdzorgPlus instelling De Koppeling en bij School2Care in Rotterdam).

Concluderend

Uit de interviews blijkt dat terugkeer naar de school van herkomst (en doorstroom naar het regulier onderwijs in het algemeen) als gewenst wordt gezien. Het is belangrijk dat jongeren zo min mogelijk hoeven te wisselen van school, dat de kans op een regulier VO diploma zo groot mogelijk is en dat zij zoveel mogelijk in reguliere omgevingen verkeren, met positieve invloeden om zich heen en dicht bij de maatschappij. Echter, uit de interviews komt ook naar voren dat het regulier onderwijs (momenteel) niet altijd kan bieden wat deze leerlingen nodig hebben. Daardoor wordt voor veel van deze leerlingen op dit moment doorstroom naar het VSO of MBO als passender gezien.

Zoals een ouder van het Jeugdplatform aangaf; het succes van een plaatsing valt of staat met zowel de bereidheid als de mogelijkheid van de nieuwe school om de leerling op te nemen, te ondersteunen én hierin vol te willen en kunnen houden. Van groot belang is dat leerlingen snel duidelijkheid hebben over het al dan niet terugkeren naar de school van herkomst dan wel uitstromen naar een andere school of werkplek.

Omdat doorstroom naar de school van herkomst, dan wel regulier onderwijs in het algemeen, als de meest wenselijke optie wordt gezien, is het belangrijk om te investeren in het vergroten van deze doorstroom. Resultaat van het onderzoek zijn aanbevelingen die zich richten op het vergroten van de positieve doorstroom na School2Care in Amsterdam. Voorafgaand aan de aanbevelingen verdienen de werkzame elementen die al in de werkwijze van School2Care zijn ingebed de aandacht.

Wat gaat goed?

De huidige werkwijze van School2Care Amsterdam en haar ketenpartners bij de transitie van jongeren naar vervolgonderwijs bevat een flink aantal positieve, werkzame elementen, zoals deze bekend zijn uit de literatuur:

- Er is goede regie op het schooltraject vanuit het onderwijs-zorgarrangement en het Samenwerkingsverband, waardoor bijvoorbeeld ook de informatieoverdracht tussen de scholen goed verloopt;
- Jongeren worden zelf goed betrokken bij het bepalen van hun perspectief en het vinden van een vervolgschool;
- Bij de overstap naar het vervolgonderwijs vindt een warme overdracht plaats, kunnen de jongeren stapsgewijs overstappen en worden heldere afspraken gemaakt;
- De nazorg vanuit het onderwijszorgarrangement is goed geregeld, doordat de coach een half jaar in beeld blijft.

Wat kan beter?

In de huidige werkwijze van School2Care Amsterdam en haar ketenpartners bij de transitie van jongeren naar vervolgonderwijs verdienen de volgende aspecten, zoals bekend uit de literatuur, de aandacht:

- Integraal werken met alle betrokkenen rondom de jongere, op basis van gezamenlijke doelen en eenduidige regie over het geheel van onderwijs en zorg;
- Kennis en expertise uitwisselen tussen onderwijs-zorgarrangement, regulier onderwijs en zorg;
- Betrokkenheid van de school van herkomst en afspraken over terug- en overplaatsing naar de school van herkomst (waaronder handhaven van de inschrijving van jongeren op de school van herkomst);
- Het tijdig regelen van een passende vervolgplek als de school van herkomst geen optie is;
- Het vormgeven van doorlopende leerlijnen;
- De tijd en aandacht die vervolgscholen hebben voor jongeren die van een onderwijszorgtraject komen;
- Tijdige terugkoppeling vanuit de nieuwe school naar het onderwijszorgarrangement bij terugval van de leerling.

Het verdient aanbeveling dat School2Care deze punten agendeert in overleg met haar ketenpartners (regulier onderwijs, onderwijs-zorgarrangement, jeugdhulp en jeugdbescherming), ter bevordering van de uitstroom naar voortgezet onderwijs vanuit School2Care.

Aanbevelingen

Hieronder zijn de aanbevelingen per thema nader uitgewerkt. De aanbevelingen zijn gebaseerd op de werkzame elementen uit de literatuur en de geïnterviewde medewerkers die betrokken zijn bij School2Care Amsterdam én andere initiatieven (School2Care Rotterdam en JeugdzorgPlus instelling De Koppeling). Veel van deze aanbevelingen zijn al eerder in de genoemde literatuur beschreven, echter zijn in de praktijk nog onvoldoende toegepast.

Voor alle aanbevelingen geldt: onderzoek in overleg tussen de verschillende partijen (onderwijs-zorgarrangementen, scholen, samenwerkingsverbanden, jeugdhulp en gerechtelijk kader) wat er nodig is om belemmeringen in de praktijk op te heffen en deze aanbevelingen te realiseren. Maak afspraken over wie welke rol op zich neemt en investeer in de ondersteuning van medewerkers hierbij.

1. **Integrale aanpak in alle fasen.** Alle partijen (onderwijs-zorgarrangementen, scholen, samenwerkingsverbanden, jeugdhulp en gerechtelijk kader) moeten in alle fasen vóór, tijdens en na een onderwijs-zorgarrangement (ongeacht de route van in- en uitstroom) zorgen voor een integrale aanpak voor zowel onderwijs als jeugdhulp. Zoals in de publicatie *Focus op onderwijstraject MBO10* genoemd: “*kijk altijd naar alle aspecten van het toekomstperspectief*”.
 - Rechter, samenwerkingsverbanden, jeugdhulpverleners en jeugdbeschermers bij het nemen van beslissingen over in- en uitstroom;
 - Rechter en jeugdbeschermers bij het adviseren over en nemen van beslissingen over het ingaan en aflopen van de machtiging;

- Verwijzende scholen bij het overdragen van informatie over de ondersteuningsbehoefte (zowel over de sociaal-emotionele en gedragsmatige als de onderwijs-ondersteuningsbehoeften);
 - Onderwijs-zorgarrangementen bij het stellen van doelen en het werken hieraan (zowel gericht op de sociaal-emotionele en gedragsmatige als op de cognitieve en schoolse ontwikkeling);
 - Onderwijs-zorgarrangementen bij het vormgeven van een overgangs- en nazorgtraject;
 - al tijdens het traject naar buiten treden zodat de jongere, ouders en (nieuwe) school stapsgewijs aan elkaar kunnen wennen.
 - ambulante overgangsbegeleiding organiseren op het gebied van jeugdhulp én onderwijs, voor jongeren, ouders én de (nieuwe) school.
 - een medewerker die al gedurende het onderwijs-zorgarrangement bij (alle leefgebieden van) de jongere betrokken is de jongere laten begeleiden, samen met een contactpersoon op de (nieuwe) school.
2. **Eenduidige afspraken over verantwoordelijkheid, terugkeer en plaatsing.** Investeer als samenwerkingsverbanden, onderwijs-zorgarrangementen, aanmeldende en ontvangende scholen in eenduidige afspraken over:
- Verantwoordelijkheden gedurende elke fase van de plaatsing;
 - Onderwijs-zorgarrangementen kunnen de betrokkenheid van scholen maximaliseren door zo min mogelijk verantwoordelijkheden over te nemen.
 - Reguliere scholen kunnen, samen met samenwerkingsverbanden en onderwijs-zorgarrangementen vernieuwende aanpakken ontwikkelen, zoals een diagnostisch en/of behandeltraject op de reguliere school vóóordat tot plaatsing in een onderwijs-zorgarrangement wordt overgegaan.
 - Terugkeer van de leerling naar de school van herkomst:
 - Reguliere scholen houden de leerling bij voorkeur ingeschreven op hun school.
 - Plaatsing van leerlingen op een nieuwe school;
 - Plaatsing van leerlingen gedurende het schooljaar;
 - Onderwijs-zorgarrangementen moeten, met ondersteuning van financiers, de ruimte hebben om het traject flexibel in te richten, zodat het best passende plaatsingsmoment gekozen kan worden. Onderwijs-zorgarrangementen kunnen leerlingen al tijdens de plaatsing (deels) onderwijs laten volgen op de nieuwe school. Ook moet er de ruimte zijn om een plaatsing te verlengen tot een handig uitstroommoment, om te voorkomen dat de leerling thuis komt te zitten.
 - Onderwijs-zorgarrangementen en reguliere scholen moeten van het begin af aan transparant zijn richting alle betrokkenen over terugkeer dan wel plaatsing op een nieuwe school en over ieders verantwoordelijkheden.
3. **Onderling begrip en afstemming.** Onderwijs-zorgarrangementen, jeugdhulpverleners en scholen moeten investeren in onderling begrip en afstemming door voldoende interactie en uitwisseling over elkaars werk, zowel op casusniveau als overkoepelend;
- Zodat scholen die leerlingen terug- of opnemen bekend zijn met de doelgroep en de aanpak van onderwijs-zorgarrangementen;

- Zodat scholen die leerlingen terug- of opnemen weten wat hen te wachten staat en zich hierop kunnen voorbereiden;
- Zodat scholen het vertrouwen hebben dat zij vanuit het onderwijs-zorgarrangement ondersteund worden bij het begeleiden van deze leerlingen;
 - Onderwijs-zorgarrangementen moeten fungeren als een vangnet voor de jongere, ouders en scholen, voor wanneer het even minder gaat.

Door middel van:

- Werkbezoeken over en weer;
- Presentaties aan reguliere scholen over de doelgroep en aanpak van het onderwijs-zorgprogramma (inclusief het nazorgtraject);
- Aanwezigheid van medewerkers van onderwijs-zorgarrangementen op reguliere scholen;
- Een intensief nazorg traject;
- Duidelijke afspraken over het tijdig betrekken van het onderwijs-zorgarrangement als het even minder gaat.

4. **Aansluiten op de nieuwe school.** Onderwijs-zorgarrangementen moeten goed aansluiten op wat (nieuwe) scholen van leerlingen vragen, door;
 - direct een niveaubepaling uit te voeren en hierop aan te sluiten met het onderwijs, zodat een leerling zo goed mogelijk aansluiting kan vinden bij uitstroom naar de vervolgschool;
 - vanaf het begin de mogelijkheid van het volgen van lessen op de (nieuwe) school te onderzoeken en benutten;
 - een realistisch beeld te hebben van wat een reguliere school van leerlingen vraagt:
 - Door veelvuldig onderling contact en de aanwezigheid van medewerkers en leerlingen (in alle fasen) op reguliere scholen.
 - sterk te focussen op het bieden van goed onderwijs, naast de ondersteuning op de sociaal-emotionele en gedragsmatige behoeften.

5. **Aansluiten op wat leerlingen nodig hebben.** Reguliere scholen moeten leerlingen bieden wat zij nodig hebben, denk aan voldoende aandacht, ondersteuning, maatwerk, geduld en inlevingsvermogen en het bieden van een daadwerkelijke kans richting de leerlingen. Ook moeten zij investeren in meer kennis van de doelgroep en de jeugdzorg.

6. **Jongere betrekken bij beslissingen.** Alle partijen moeten jongeren en ouders (blijven) betrekken bij alle fasen van een traject en hierbij de mening van jongeren en ouders echt serieus nemen. Jongeren kunnen bijvoorbeeld meebeslissen over hun dossier en welke informatie gedeeld wordt.

7. **Nagaan wat het best passende perspectief is.** Onderwijs-zorgarrangementen, reguliere scholen en samenwerkingsverbanden moeten altijd de mogelijkheid van uitstroom naar het reguliere VO onderzoeken en gezamenlijk, onder andere door middel van bovenstaande aanbevelingen, werken aan een positieve transitie. Echter ook uitstroombestemmingen zoals MBO, VSO of arbeid kunnen passend en daarmee positief zijn. Het is belangrijk dat alle partijen, inclusief financiers, realistische verwachtingen (en prestatie-indicatoren) hebben met betrekking tot de doorstroom naar regulier onderwijs na onderwijs-zorgarrangementen.

Aanbeveling voor vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om nog meer jongeren en ouders te spreken. Zowel jongeren bij wie de transitie naar regulier VO geslaagd is, als jongeren bij wie deze transitie niet geslaagd is. Ook zouden meerdere VO scholen (ook niet-zorglocaties) en perspectieven vanuit de jeugdzorg en het gerechtelijk kader (denk aan jeugdbeschermers of rechters) de inzichten kunnen verrijken.

¹ <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Onderwijs-zorgarrangementen/Definitie-van-een-onderwijs-zorgarrangement>

² <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Onderwijs-zorgarrangementen/School2Care---Amsterdam.html>

³ Schaafsma (2016). *Wrap around onderwijs. Vijf jaar School2Care. Altra/DSP-groep: Amsterdam.*

⁴ Jeugdzorg Nederland (2013). *12 succesfactoren voor een doorlopend onderwijstraject in, voor en na gesloten verblijf.*

⁵ Beleidskader trajecten JeugdzorgPlus. *Richtinggevend kader voor periode 2011-2015.*

⁶ WODC (2011). *Onderwijs in justitiële jeugdinrichtingen en gesloten jeugdzorg.*

⁷ <https://wegwijzerjeugdveiligheid.nl/instrumenten/matrix-nazorg/nazorg-ex-gedetineerde-jongeren/>

⁸ TSD (2017). *Ook voor kwetsbare jongeren een passende toekomst*

⁹ *Jaarverslag School2Care (2017).*

¹⁰ Ministeries van OCW, V&J en VWS (2014). *Focus op Onderwijstraject MBO. Een handreiking voor een doorlopend traject voor, tijdens en na gesloten verblijf tussen het onderwijs in geslotenheid en het middelbaar beroepsonderwijs.*

¹¹ Ministeries van OCW, V&J en VWS (2014). *Focus op onderwijstraject VO. Een handreiking voor een doorlopend traject voor, tijdens en na gesloten verblijf tussen het onderwijs in geslotenheid en het voortgezet (speciaal) onderwijs.*

¹² Hogeschool Windesheim Flevoland, Accare, Intermetzo, Vitree, Triade, 's Heeren Loo, Omega groep (2017). *Action learning – uitstroom 24-uurszorg. Een onderzoek naar bevorderende en belemmerende factoren bij de instroom en doorstroom van jongeren in de 24-uurszorg.*

¹³ Hamminck, A., Barendregt, C., Jonge, E. de. & Mheen, D. van de, (2016). *Als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan.*

¹⁴ Ministerie van OCW (2017). *Handreiking samenwerking onderwijs in geslotenheid en in residentiële instellingen en samenwerkingsverbanden PO en VO.*

¹⁵ Inspectie Jeugdzorg, Inspectie voor de Gezondheidszorg en Inspectie van het Onderwijs. *Toetsingskader toezicht stap 3 JeugdzorgPlus.*

¹⁶ IJZ, IGZ en OI (2014). *Zes jaar toezicht JeugdzorgPLUS. Van streefbeeld naar resultaat, eindrapportage.*

¹⁷ Vries, A.M. de (2009). *Na de rebound, belemmerende en bevorderende factoren.*

¹⁸ Koster, I. (2016). *Herhaald beroep in de JeugdzorgPlus.*

¹⁹ *Gesloten jeugdinrichtingen (JeugdzorgPlus en JJI) (2016). Handreiking bij realiseren doorlopend en geïntegreerd (dag)programma.*